

LIETUVOS RESPUBLIKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS

PAŽYMA

DĖL PROBLEMŲ, SUSIJUSIŲ SU VAIKŲ PAĖMIMU IŠ ŠEIMOS AR KITOS JŲ BUVIMO VIETOS, ĮSKAITANT BE PRIEŽIŪROS PALIKTUS AR RASTUS VAIKUS, LAIKINU JŲ APGYVENDINIMU PASIBAIGUS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SKYRIAUS DARBO LAIKUI, GALIMOS ĮTAKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR UŽTIKRINIMO EFEKTYVUMUI

2014-12-29 Nr. (6.1.-2013-210)PR-220

Problemos, susijusios su vaiko teisių apsaugos skyrių vykdoma vaiko teisių apsaugos funkcija, pasibaigus savivaldybių administracijų darbo laikui, sprendžiant krizinėse situacijose atsidūrusių vaikų klausimus (vaiko paėmimas iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos, vaiko teisių apsaugos skyrių specialistų dalyvavimas ikiteisminio tyrimo veiksmuose) Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje nagrinėtos ir anksčiau.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje 2009 metais buvo atliktas apibendrinimas apie savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių darbo organizavimą, savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių bendradarbiavimą su policijos įstaigomis ir dažniausiai pasitaikančias problemas, poreikį tobulinti vaiko teisių apsaugos skyrių darbo organizavimą. Minėto apibendrinimo metu buvo nustatyta, kad skiriasi savivaldybių požiūris į vaiko teisių apsaugos užtikrinimo problemas, nėra vieningos praktikos dėl vaiko teisių apsaugos užtikrinimo pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui. Minėtu laikotarpiu tik 22 iš 60 savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių (tarnybų) darbuotojų pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui sprendė klausimus, susijusius su krizinėse situacijose atsidūrusių vaikų teisių ir interesų užtikrinimu: 5-iose savivaldybėse buvo patvirtinti vaiko teisių apsaugos skyrių (tarnybų) darbuotojų budėjimo namuose grafikai arba administracijos direktoriaus įsakymais ar kitais dokumentais (pareigybių aprašymais ir kt.) skiriami darbuotojai, atsakingi už vaiko paėmimą iš šeimos ir kitų, su vaiko teisių apsauga susijusių klausimų sprendimą, pasibaigus darbo laikui, taip pat poilsio ir švenčių dienomis. Dar 17-oje savivaldybių, esant reikalui, (vaiko paėmimo iš šeimos atvejais, kai skubiai reikia apklausti vaiką ir nepavyksta susisiekti su jo įstatymiais atstovais) vaiko teisių apsaugos specialistai dalyvavo sprendžiant vaiko teisių užtikrinimo klausimus ir pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui be atskiro tai numatančio teisinio reglamentavimo.

Darbo apmokėjimo klausimai vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) darbuotojams skirtingose savivaldybėse buvo sprendžiami skirtingai – vienoje savivaldybėse apmokama už viršvalandžius, darbą ne darbo metu, poilsio ir švenčių dienomis arba suteikiama kita poilsio diena arba ši diena pridedama prie kasmetinių atostogų. Be to, kitose savivaldybėse minėtų tarnybų (skyrių) tarnautojams už darbą ne darbo metu, poilsio ir švenčių dienomis neapmokama, nes tam neskiriama lėšų.

Taip pat buvo pastebėta, kad savivaldybių ir policijos įstaigų požiūris į tarpusavio bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje iš esmės skiriasi – savivaldybių teigimu,

bendradarbiavimo problemų nėra, tuo tarpu didžioji dauguma policijos įstaigų nurodė susiduriančios su bendradarbiavimo problemomis (negali susiekti su vaiko teisių apsaugos specialistais pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, specialistai atsisako vykti į šeimas pasibaigus jų darbo laikui ir kt.).

Dauguma (40) teritorinių policijos įstaigų pasisakė už vaiko teisių apsaugos tarnybų darbo organizavimo tobulinimą – budėjimo namuose tvarkos patvirtinimą arba mobiliųjų grupių steigimą.

Atlikus minėtą apibendrinimą (situacijos analizę) buvo pasiūlyta Socialinės apsaugos ministerijai, kuriai priskirta vaiko teisių apsaugos valdymo sritis, svarstyti:

- galimybę iš dalies pakeisti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. A1-193 patvirtintą Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti skirtų lėšų apskaičiavimo metodikos 12.1 punktą, sumažinant vaikų skaičių, tenkantį vienam valstybės tarnautojui ir sumažinti jį nuo 2 500 iki 1 500 vaikų vienam tarnautojui.

- planuojant lėšų, skirtų vaiko teisių apsaugai savivaldybėse poreikį, atsižvelgti į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-09-19 nutarimą Nr. 999, kuriuo vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojų darbas yra priskirtas pavojingų darbų kategorijai, ir numatyti lėšas pagal realų poreikį darbuotojų priemokoms už darbą kenksmingomis, labai kenksmingomis ir pavojingomis darbo sąlygomis (Valstybės tarnybos įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 2 punktas) mokėti.

- kuo skubiau atnaujinti diskusijas dėl teisės aktų pakeitimų priėmimo ir detaliam reglamentuoti vaiko paėmimo iš šeimos tvarką (kiekvienos institucijos ir/ar pareigūno teisės ir pareigos).

- sudaryti sąlygas (tobulinant teisinį reglamentavimą, didinant finansavimą ir darbuotojų skaičių) savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) darbo organizavimo tobulinimui ir vienodos praktikos savivaldybėse formavimui.

Neneigtina, jog per laikotarpį nuo aukščiau nurodytų siūlymų pateikimo įvyko kai kurie teigiami pokyčiai vaiko teisių apsaugos skyrių darbo organizavimo srityje, tačiau Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje nagrinėjami pareiškėjų skundai, vykdoma vaiko teisių padėties stebėseną rodo, jog ir praėjus 5 metams nuo anksčiau teiktų siūlymų nėra vieningos praktikos vaiko teisių apsaugos ir užtikrinimo srityje pasibaigus savivaldybių administracijos darbo laikui.

Siekiant objektyviai įvertinti šiuo metu esančią praktiką bei pastarųjų metų tendencijas šioje srityje, vaiko teisių apsaugos kontrolierė, realizuodama Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintą teisę, atliko tyrimą, kurio metu siekiama įvertinti savivaldybėje susiformavusią skubaus vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos, įskaitant be priežiūros paliktus ar rastus vaikus, laikino jų apgyvendinimo praktiką pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, poilsio ir švenčių dienomis, vaiko teisių apsaugos skyrių specialistų bei policijos pareigūnų bendradarbiavimą šioje srityje bei galimas jo problemas.

Šio tyrimo metu buvo renkami duomenys iš savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyrių (toliau tekste – VTAS, Skyriai) bei teritorinių policijos įstaigų (toliau tekste – teritorinės policijos įstaigos, policijos komisariatų, policija) apie egzistuojančią vaikų paėmimo iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos, įskaitant ir be priežiūros paliktus ar rastus vaikus (toliau tekste – vaiko paėmimas iš šeimos ar kitos nesaugios jam aplinkos/jo buvimo vietos) praktiką, policijos pareigūnų paimtus (nedalyvaujant VTAS) iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos vaikus, policijos teritorinių įstaigų teikiamų VTAS pranešimų formą, turinį, pateikimo terminus, mokymus, organizuotus policijos pareigūnams bei VTAS specialistams, policijos teritorinių įstaigų bei VTAS identifikuotas problemas šioje srityje bei siūlymus (nuomonę) dėl problemų sprendimo. Tyrimo laikotarpis apima 2012 metus ir 2013 metų pirmą pusmetį.

Tyrimo metu nustatyta:

1.1. Savivaldybėse susiformavusi praktika skubaus vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos, įskaitant be priežiūros paliktus ar rastus vaikus, laikino jų apgyvendinimo pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, poilsio ir švenčių dienomis

Apibendrinus iš vaiko teisių apsaugos skyrių gautus duomenis paaiškėjo, kad didžiojoje daugumoje savivaldybių (48), pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, poilsio bei švenčių dienomis, skubų vaiko paėmimą iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos, įskaitant be priežiūros paliktus ar rastus vaikus, vykdo policijos įstaigos (pareigūnai), nedalyvaujant šiame procese VTAS specialistams (1 paveikslas). Šiais atvejais policijos pareigūnai sprendžia ir vaikų laikino apgyvendinimo klausimus.

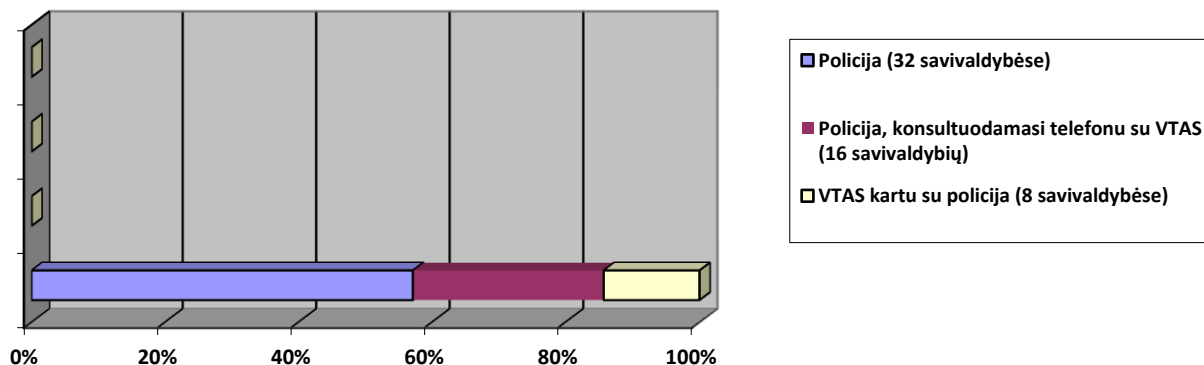
16 - oje iš aukščiau nurodytų 48 savivaldybių, policijos pareigūnai turi VTAS specialistų kontaktinius duomenis ir, esant poreikiui, gali telefonu gauti vaiko teisių apsaugos specialisto konsultacijas pasibaigus jų darbo laikui. Kai kuriose savivaldybėse VTAS darbuotojų kontaktiniai duomenys policijos teritorinėms įstaigoms yra pateikiami raštu, kartu su informacija apie socialines globos ir kitas įstaigas, visą parą galinčias priimti vaikus.

Tik 8 savivaldybėse iš 60 – Birštono, Rokiškio rajono, Akmenės rajono, Švenčionių rajono, Druskininkų, Kaišiadorių rajono, Neringos, Kauno rajono savivaldybėse, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, poilsio bei švenčių dienomis, aptariamus šiame tyrime veiksmus atlieka VTAS specialistai kartu su policijos pareigūnais.

Vilkaviškio rajono savivaldybėje numatytas VTAS specialistų budėjimo laikas šeštadieniais nuo 14 iki 22 val. Kitu, VTAS ne darbo laiku, švenčių ar poilsio dienomis vaiko paėmimą vykdo policijos pareigūnai.

Šiaulių miesto savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriaus duomenimis, skubaus vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos nesaugios jiems aplinkos procese dalyvauja medikai (greitosios medicinos pagalbos ekipažas), kuris paima vaikus ir sprendžia jų laikino apgyvendinimo ar kitų paslaugų teikimo klausimą.

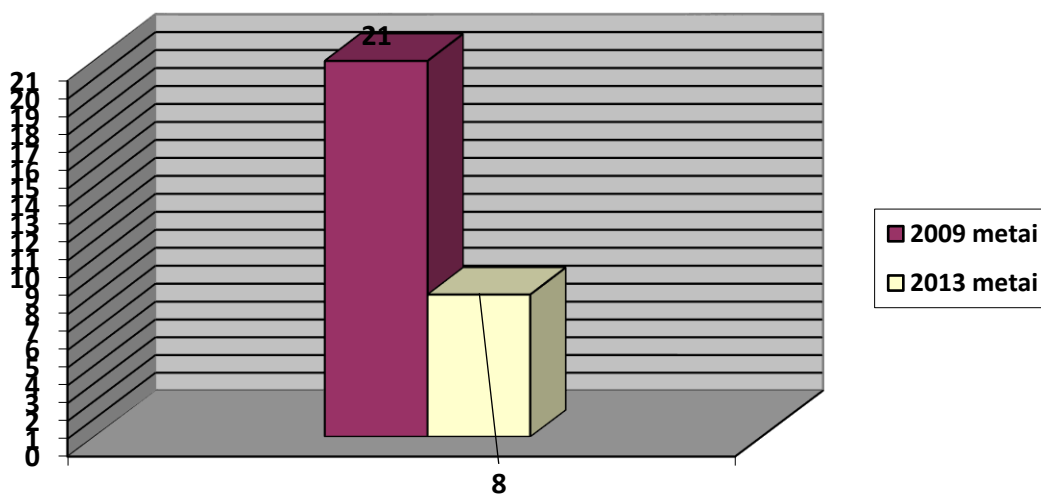
1 paveikslas. Institucijos, vykdančios vaiko paėmimą iš šeimos ar kitos nesaugios jiems aplinkos pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, poilsio bei švenčių dienomis

Apibendrinant duomenis, teigtina, jog pasibaigus savivaldybių administracijų ir VTAS darbo laikui, absoliučioje daugumoje savivaldybių VTAS nedalyvauja paimant vaiką iš šeimos ar kitos nesaugios jiems aplinkos (įskaitant ir paliktus be priežiūros ar rastus vaikus), jį laikinai apgyvendinant.

Analizuojant gautus duomenis pokyčių 2009 – 2013 metais dinamikos aspektu, matyti, kad per pastaruosius kelerius metus vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos nesaugios jiems aplinkos, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, įvyko kardinalūs pasikeitimai (2 paveikslas). Per šį laikotarpį labai kito savivaldybėse taikoma praktika ir ženkliai sumažėjo atvejų (nuo 21 savivaldybės 2009 metais iki 8 savivaldybių 2013 metais), kai pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui vaiko paėmimą iš šeimos vykdo VTAS specialistai (vieni ar dalyvaujant policijos pareigūnams).

2 paveikslas. Savivaldybėse taikomos praktikos dėl VTAS dalyvavimo vaiko paėmimo procese pokyčių dinamika 2009 – 2013 metais

1.2. VTAS funkcijų atlikimo pasibaigus administracijos darbo laikui bei poilsio ir švenčių dienomis tvarkos reglamentavimas savivaldybių lokaliuose teisės aktuose

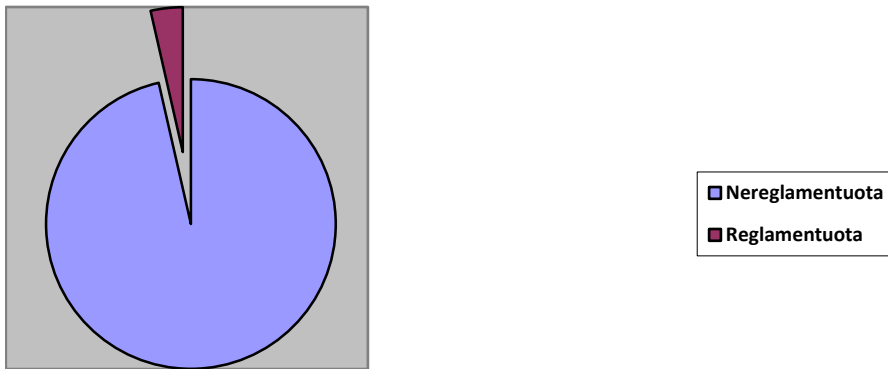
Atsižvelgiant į tai, kad dauguma savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, poilsio bei švenčių dienomis funkcijų neatlieka, savivaldybės lokaliuose teisės aktuose nėra nustatyta funkcijų atlikimo tvarka aptariamam laikui.

Iš 8 savivaldybių, kuriose pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui (pažymos 1.1 punktas) vaikų paėmimą iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos vykdo VTAS, lokaliuose savivaldybės teisės aktuose šių funkcijų vykdymas ne administracijos darbo metu numatytas tik Kaišiadorių rajono ir Vilkaviškio rajono savivaldybėse. Kaišiadorių rajono savivaldybėje VTAS specialistų darbas ne darbo laiku yra žymimas darbo apskaitos žiniaraščiuose ir už jį apmokama vadovaujantis Darbo kodekso normomis.

Vilkaviškio rajono savivaldybėje administracijos direktoriaus įsakymu kiekvieną mėnesį patvirtinamas VTAS tarnautojų budėjimo grafikas, už darbą apmokama Darbo kodekso nustatyta tvarka.

Likusių 6 savivaldybių VTAS nurodė, jog neatsižvelgiant į vykdomas funkcijas pasibaigus darbo laikui, funkcijų atlikimo tvarka aptariamam metu ir apmokėjimas už darbą nenumatyti.

3 paveikslas. VTAS funkcijų vykdymo pasibaigus savivaldybės darbo laikui reglamentavimas

1.3. Duomenys apie vaikus, paimtus iš šeimų ar kitos nesaugios jiems aplinkos, įskaitant be priežiūros paliktus vaikus, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui 2012 m. ir 2013 m. I pusmetį

Apibendrinus policijos komisariatų pateiktus duomenis paaiškėjo, jog 2012 m. ir 2013 m. I pusmetį pasibaigus savivaldybių administracijų darbo laikui, t.y. nuo 17 val. iki 8 val., ir švenčių bei poilsio dienomis, nedalyvaujant VTAS specialistams, iš šeimų ar kitų vaikų buvimo vietų buvo paimti 254 vaikai, dalyvaujant VTAS specialistui – 107 vaikai.

Apibendrinti policijos teritorinių įstaigų pateikti duomenys rodo, kad VTAS darbo laiku, t.y. nuo 8 iki 17 val., nedalyvaujant VTAS specialistams, policijos pareigūnai paėmė iš šeimos, kitos nesaugios jiems aplinkos (įskaitant paliktus be priežiūros ar rastus) 33 vaikus.

Remiantis vaiko teisių apsaugos skyrių pateiktais duomenimis, pasibaigus savivaldybių administracijų darbo laikui, poilsio bei švenčių dienomis, nedalyvaujant vaiko teisių apsaugos specialistams, policijos pareigūnai per aptariamą laikotarpį iš šeimos, kitos nesaugios jiems aplinkos (įskaitant be priežiūros paliktus ir/ar rastus vaikus) paėmė 283 vaikus, 144 vaikai buvo paimti šiame procese dalyvaujant ir policijos pareigūnams, ir vaiko teisių apsaugos skyrių specialistams.

Savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių buvo prašyta pateikti duomenis apie vaikų, paimtų iš šeimų ar kitos jų buvimo vietos (įskaitant be priežiūros paliktus ar rastus vaikus) skaičių, pateikiant informaciją pagal atskiras grupes ir nurodant, kiek iš jų vykdė VTAS, VTAS kartu su policija, policija, nedalyvaujant VTAS specialistams, tačiau duomenis apie VTAS paimtus vaikus nedalyvaujant policijos pareigūnams pateikė tik kelios savivaldybės, todėl šie duomenys, kaip nepakankami padėties vertinimui, nebuvo nagrinėjami.

Žemiau pateiktoje lentelėje apibendrinti duomenys, gauti iš VTAS bei teritorinių policijos įstaigų¹.

1 lentelė. VTAS ir teritorinių policijos įstaigų pateikti duomenys apie paimtus iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos vaikus

¹ Šioje pažymoje pateikiamų duomenų tikslumas vertintinas atsižvelgiant į galimą paklaidą, susijusią su skirtingais informaciją teikusių institucijų duomenų rinkimo kriterijais, jų vertinimu ir interpretavimu, taip pat neatmetant galimybės, kad kai kurių subjektų nepasiekė prašymai dėl tyrimui reikalingų duomenų teikimo.

Duomenis pateikęs subjektas	Pasibaigus VTAS darbo laikui (17-8 val.) ir švenčių bei poilsio dienomis		VTAS darbo laiku (8-17 val.)	
	nedalyvaujant VTAS	dalyvaujant VTAS	nedalyvaujant VTAS	dalyvaujant VTAS
Akmenės PK	3			
Akmenės raj. VTAS	3	0	ND*	ND
Alytaus apskr. VPK (miesto ir raj. PK)	5	11	0	
Alytaus raj. VTAS	3	0	ND	ND
Alytaus m. VTAS	3	11	ND	ND
Anykščių raj. PK	2			
Anykščių raj. VTAS	4	0	0	ND
Birštono PK		3		
Birštono VTAS	0	4	0	ND
Biržų PK	0	0		
Biržų raj. VTAS	2	1	ND	ND
Druskininkų PK		1		
Druskininkų VTAS	0	1	ND	ND
Elektrėnų PK	6	6		
Elektrėnų VTAS	6	6	0	ND
Ignalinos PK	9		0	
Ignalinos raj. VTAS	9	0	0	ND
Jonavos PK	3	7	0	
Jonavos raj. VTAS	3	7	ND	ND
Joniškio raj. PK	Duomenų nepateikė			
Joniškio raj. VTAS	7	0	4	ND
Jurbarko raj. PK	16	0	0	
Jurbarko raj. VTAS	15	0	0	ND
Kaišiadorių PK	0	6		
Kaišiadorių raj. VTAS		21	ND	ND
Kalvarijos raj. PK	0	0	0	
Kalvarijos raj. VTAS	0	0	0	ND
Kauno m. Dainavos PK		2		
Kauno m. Panemunės PK	5		1	
Kauno m. Žaliakalnio PK	1			
Kauno m. VTAS	17	5	5	3
Kauno raj. PK	31	7	10	
Kauno raj. VTAS	ND	41	0	ND
Kazlų Rūdos raj. PK	4	0	0	
Kazlų Rūdos VTAS	4	0	0	ND
Kelmės raj. PK	Duomenų nepateikė			
Kelmės raj. VTAS	3	0	0	ND
Kėdainių PK	8			
Kėdainių raj. VTAS	6	0	ND	ND
Klaipėdos apskr. VPK	16			
Klaipėdos m. VTAS	16	0	0	ND
Klaipėdos raj. PK	1	1		
Klaipėdos raj. VTAS	Duomenų nepateikė			
Kretingos PK	0	0		3
Kretingos raj. PK		3		
Kretingos raj. VTAS	0	0	0	0
Kupiškio PK	0	2		
Kupiškio raj. VTAS	2	0	0	ND
Lazdijų raj. PK	9	3		
Lazdijų raj. VTAS	11	0	1	ND
Marijampolės apskr. PK.	4	0	0	
Marijampolės VTAS	4	0	0	ND
Mažeikių raj. PK	8			2
Mažeikių raj. VTAS	6	3	0	ND
Molėtų raj. PK	ND	ND	ND	ND

Molėtų raj. VTAS	Duomenų nepateikė			
Neringos PK	Duomenų nepateikė			
Neringos VTAS	0	0	0	0
Pagėgių PK	2			
Pagėgių VTAS	0	0	0	ND
Pakruojo raj. PK	Duomenų nepateikė			
Pakruojo raj. VTAS	8	9	0	0
Palangos m. PK		5	0	
Palangos m. VTAS	4	0	ND	ND
Panevėžio m. PK	2		0	
Panevėžio m. VTAS	18	0	2	ND
Panevėžio raj. PK	2			
Panevėžio raj. VTAS	Duomenų nepateikė			
Pasvalio raj. PK	2		6	
Pasvalio raj. VTAS	3	0	ND	ND
Plungės raj. PK	3			
Plungės raj. VTAS	1	ND	ND	ND
Prienų raj. PK	1	0	0	
Prienų raj. VTAS	0	0	0	ND
Radviliškio raj. PK	Duomenų nepateikė			
Radviliškio raj. VTAS	3	4	0	ND
Raseinių raj. PK	2	4	2	
Raseinių raj. VTAS	2	4	ND	ND
Rietavo PK	4	0		
Rietavo raj. VTAS	0	0	0	ND
Rokiškio raj. PK	0	0	0	0
Rokiškio raj. VTAS	0	4		
Skuodo raj. PK	0	0	0	0
Skuodo raj. VTAS	0	0	0	ND
Šakių raj. PK	14	0	2	
Šakių raj. VTAS	27	0	0	ND
Šalčininkų PK	1		4	
Šalčininkų raj. VTAS	2	0	2	ND
Šiaulių apskr. VPK	29	17	6	
Šiaulių m. VTAS	26		ND	ND
Šiaulių raj. VTAS	2	0	0	ND
Šilalės raj. PK		1		
Šilalės raj. VTAS	ND	ND	0	ND
Šilutės raj. PK	2	2		
Šilutės raj. VTAS	1	4	0	ND
Širvintų raj. PK	2	0		
Širvintų raj. VTAS	4	0	0	ND
Švenčionių PK		3	0	
Švenčionių raj. VTAS	2	0	0	ND
Tauragės apskr. VPK	4	8	0	
Tauragės raj. VTAS	17	2	0	ND
Telšių apskr. VPK		8		
Telšių raj. VTAS	3	0	2	ND
Trakų PK	10			4
Trakų raj. VTAS	10	0	0	ND
Ukmergės PK	4	1	1	
Ukmergės raj. VTAS	4	2	1	ND
Utenos PK	3	10	0	
Utenos raj. VTAS	5	0	0	ND
Varėnos PK	Duomenų nepateikė			
Varėnos raj. VTAS	2	0	0	ND
Vilkaviškio PK	2	0	0	
Vilkaviškio raj. VTAS	5	11	0	0
Vilniaus m. 1 PK	15		2	

	Vilniaus m. 2 PK	12	0	0	
	Vilniaus m. 3 PK	1			
	Vilniaus m. 4 PK	2			
	Vilniaus m. 5 PK		1		
	Vilniaus m. VTAS	Tokio pobūdžio duomenų nerenka			
	Vilniaus raj. PK	1		0	
	Vilniaus raj. VTAS	11	0	2	ND
	Visagino PK	9	2		26
	Visagino VTAS	3	4	0	ND
	Zarasų PK	0	0	1	
	Zarasų raj. VTAS	Duomenų nepateikė			
Viso	Policijos įstaigų duomenimis	254	107	33	35
	VTAS duomenimis	283	144	19	3

* ND – nepateikė duomenų

Iš vaiko teisių apsaugos kontrolieriui pateiktų pateiktų duomenų matyti, jog yra atvejų (policijos teritorinių įstaigų duomenimis – 33, VTAS duomenimis – 19), kai VTAS darbo metu vaikai iš šeimų ar kitos jų buvimo vietos (įskaitant be priežiūros paliktus ar rastus vaikus) paimti nedalyvaujant VTAS specialistams. Nei vienas Vaiko teisių apsaugos skyrius, išskyrus Vilniaus miesto, neįvardijo priežasčių, kodėl VTAS darbuotojai nedalyvavo vaiko paėmimo. Vilniaus miesto VTAS teigimu, trūksta žmogiškųjų išteklių tam, kad kiekviename vaiko paėmimo VTAS darbo laiku galėtų dalyvauti ir VTAS darbuotojas. Nesant galimybės VTAS specialistui dalyvauti vaiko paėmimo, policijos įstaigos ir pareigūnai konsultuojami telefonu.

Apibendrinti policijos įstaigų bei VTAS pateikti duomenys, rodo, jog šių institucijų (įstaigų) pagal tuos pačius kriterijus pateikti duomenys skiriasi. Šiuos duomenų neatitikimus (skirtumus) lemia tai, kad ne visos institucijos pateikė duomenis, reikalingus šiam tyrimui. Tačiau dėmesys atkreiptinas į tos pačios savivaldybės institucijų (policijos įstaigos ir VTAS) pateikiamų duomenų apie vaiko paėmimą nedalyvaujant VTAS, skirtumus (pvz. Jurbarko PK ir VTAS, Kėdainių raj. PK ir VTAS, Kupiškio PK ir VTAS, Lazdijų raj. PK ir VTAS, Mažeikių raj. PK ir VTAS, Pagėgių PK ir VTAS, Panevėžio m. PK ir VTAS, Prienų raj. PK ir VTAS, Rietavo raj. PK ir VTAS, Šakių raj. PK ir VTAS, Šalčininkų PK ir VTAS, Šilutės PK ir VTAS, Širvintų raj. PK ir VTAS, Tauragės PK ir VTAS, Utenos raj. PK ir VTAS, Vilkaviškio PK ir VTAS).

Šie duomenų skirtumai gali būti nulemti objektyvių priežasčių – nevedama apskaita pagal tam tikrus kriterijus policijoje ar skirtingi, susiję su veiklos specifika, įvykių apskaitos kriterijai (ypač policijos ir VTAS atliktų vaikų paėmimų, pasibaigus savivaldybių administracijų darbo laikui, atvejais).

Apibendrinant VTAS pateiktą informaciją dėmesys atkreiptas į tai, kad kai kurie VTAS, pvz. Jonavos raj. VTAS ir kt., nurodydami, kad pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui vaikus iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos paima tik policijos pareigūnai, teikdami statistinius duomenis nurodo konkretų atvejų skaičių, kai vaikų paėmimo procese, pasibaigus darbo valandoms, dalyvavo VTAS ir policijos pareigūnai.

Pažymėtina, jog VTAS pateikta informacija parodė, kad atskirose savivaldybėse vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos praktika yra skirtinga. Kai kurios savivaldybės nurodė, kad vaikus kartu su policija paima iš šeimų (ar kitos buvimo vietos) policija su socialiniais darbuotojais (Kupiškio raj., Rietavo raj., Šiaulių raj.), Jurbarko VTAS nurodė, kad 2012-2013 m. I pusmetį 6 vaikus iš šeimos paėmė seniūnijos darbuotojai, kai kuriose savivaldybėse (Šiaulių m.) susiformavusi praktika, kai vaikus iš šeimų paima sveikatos priežiūros specialistai (GMP ekipažas).

Yra atskirų savivaldybių, kuriose, kaip matyti iš pateiktos informacijos, kyla labai didelių sunkumų bendradarbiavimo srityje, kai reikia spręsti klausimus, susijusius su vaikų paėmimu pasibaigus VTAS darbo laikui. Pavyzdžiui, Marijampolės apskrities VPK nurodė, kad Kalvarijos savivaldybės VTAS darbuotojai neteikia telefono numerių, kuriais galima būtų gauti konsultacijas pasibaigus jų darbo laikui, Šakių rajonų policijos komisariatas taip pat susiduria su panašiomis problemomis.

1.4. Policijos teritorinių įstaigų teikiami pranešimai VTAS apie vaikus, paimtus iš jų buvimo vietos ir jų laikiną apgyvendinimą

Šio tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokia yra susiformavusi praktika ir vyraujančios tendencijos informuojant VTAS apie ne jų darbo laiku policijos pareigūnų paimtus iš šeimos ar kitos buvimo vietos vaikus, t.y. per kiek laiko pranešama, kokia forma, kokie sprendimai vaikų atžvilgiu buvo priimti.

1.4.1. Pranešimų VTAS forma

Apibendrinus įstaigoje iš vaiko teisių apsaugos skyrių gautus duomenis matyti, kad absoliučioje daugumoje savivaldybių nekyla problemų dėl policijos pateikiamų duomenų apimtis ir duomenų pateikimo termino ar formos, teritorinės policijos įstaigos informuoja VTAS apie vaikus, paimtus iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos nedalyvaujant VTAS. Tačiau savivaldybėse susiklosčiusi labai skirtinga praktika.

Didžiojoje daugumoje savivaldybių, policijos pareigūnai, nepriklausomai nuo to, ar informuoja telefonu VTAS vaiko paėmimo dieną (konsultacijų su VTAS metu), pateikia informaciją raštu (45 savivaldybėse iš 60).

4 paveikslas. Policijos teikiamų pranešimų VTAS forma

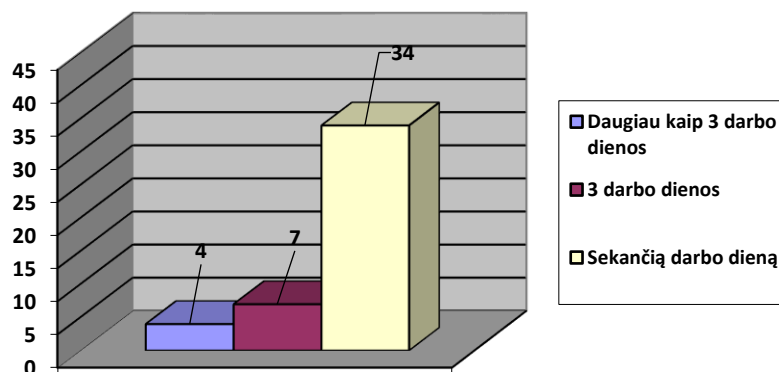

1.4.2. Pranešimų VTAS terminai

Pagal gautą informaciją, pranešimo terminai skiriasi. Remiantis gauta informacija, galima išskirti dvi pagrindines susiformavusias tendencijas dėl raštiško pranešimo VTAS termino: daugumoje savivaldybių (34 iš 45 teikiančių informaciją raštu, t.y. 75,5 proc.) informacija pateikiama tą pačią arba sekantį darbo dieną, kitose savivaldybėse informacija pateikiama ne vėliau kaip 3 darbo dienas (7 savivaldybėse iš 45 teikiančių informaciją raštu, t.y. 15,5 proc.). Pastarosiose savivaldybėse bei policijos įstaigose tokia praktika formuojama remiantis Prevencijos padalinio specialisto (nepilnamečių reikalų policijos pareigūno) tarnybinės veiklos aprašo nuostatomis.

Kitose keliuose (4 savivaldybėse, t.y. 9 proc.) savivaldybėse terminai svyruoja nuo kelių iki keliolikos dienų (5 paveikslas). Pvz., Anykščių rajono savivaldybėje apie vaiko paėmimą pranešama per 2-5 kalendorines dienas, Radviliškio rajono PK pateikia informaciją VTAS per kelias ar keliolika dienų.

5 paveikslas. Informacijos apie paimitus iš šeimos vaikus pateikimo VTAS terminai

Išskirtini atvejai, kai informacija pateikiama tik po raštiško VTAS užklauso (Šilutės raj. PK), ar tais atvejais, kai vaikus policijos pareigūnai apgyvendina ne vaikų globos įstaigoje, o pas gimines, kaimynus ir pan. (Panevėžio miesto savivaldybė). Klaipėdos miesto savivaldybėje, jei vaikas laikinai apgyvendinamas vaikų globos įstaigoje ar pristatomas į sveikatos priežiūros įstaigą, policijos pareigūnai palieka tarnybinį pranešimą apie įvykį, kurį įstaiga perduoda VTAS.

Pasitaiko išimtinių atvejų, kai informacija apie policijos pareigūnų atliktą vaiko paėmimą VTAS pranešama nepagrįstai vėlai ar nepranešama (Joniškio VTAS – keli mėnesiai, Kauno m. VTAS – 12 dienų ar tik paprašius informacijos), tačiau iš pateiktos informacijos matyti, kad tokie atvejai savivaldybėse atsitiktinai ir pavieniai.

Pažymėtina ir tai, kad kai kurių savivaldybių VTAS ir teritorinės policijos įstaigos pateikė labai prieštaringą informaciją, susijusią su atskirais šio tyrimo dalyko aspektais, t.y. nesutampa ne tik policijos teritorinių ir įstaigų ir VTAS, bet ir tų pačių subjektų pateikta informacija apie susiformavusią praktiką, paimtų iš šeimų ar kitos jų buvimo vietos skaičių, pranešimų skaičių, terminus ir turinį (pvz., Mažeikių raj. savivaldybė, Rietavo rajono savivaldybė).

Kai kuriose savivaldybėse VTAS gauna pranešimus iš institucijos, kurioje apgyvendintas vaikas (Joniškio VTAS), arba iš kelių šaltinių – policijos įstaigos, įstaigos, kurioje apgyvendintas vaikas bei sveikatos priežiūros įstaigos (Jonavos raj. savivaldybė, Kauno m. savivaldybė).

1.4.3. Pranešimų VTAS turinys

Raštiškai informuodami apie vaiko paėmimą, policijos pareigūnai dažniausiai atsiunčia policijos pareigūno tarnybinį pranešimą, kuriame nurodytos visos su paėmimu susijusios aplinkybės: kokią situaciją šeimoje rado policijos pareigūnai, koks girtumas nustatytas įstatyminiams vaiko (-ų) atstovams, vaikų paėmimo laikas, kur nuvežti ir apgyvendinti vaikai, kartais – kokios administracinio poveikio priemonės bus taikomos įstatyminiams vaiko atstovams (Akmenės raj. PK), kokios šeimos maisto atsargos (Alytaus raj. PK). Kai kuriose savivaldybėse (Pvz. Mažeikių rajono, Elektrėnų, Šiaulių raj., Tauragės raj., Utenos raj., Vilniaus m. savivaldybėse) policijos pareigūnas, pristatęs į vaikų globos namus vaiką, pildo Vaiko paėmimo ir jo laikino apgyvendinimo aktą, kurio forma patvirtinta socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. A1-548.

VTAS pastebėjimu, smurto šeimoje atvejais informacija būna išsamesnė, nes 2013-03-07 generalinis komisaras patvirtino pranešimo apie smurtą artimoje aplinkoje formą. Todėl šiais atvejais policijos teritorinių įstaigų VTAS pateikiama informacija yra labiau standartizuota.

Vilniaus miesto savivaldybėje tarp Vilniaus VPK ir Vilniaus savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus bei Vilniaus VPK ir Vilniaus savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus ir Vilniaus miesto universitetinės ligoninės pasirašyti bendradarbiavimo susitarimai, kurių pagrindu policijos pareigūnai turėtų informuoti VTAS apie be tėvų globos likusius vaikus ar vaikus, atvežtus į ligoninę. Tačiau iš pateiktos informacijos galima spręsti, kad nežiūrint susitarimų, bendradarbiavimo ir informacijos keitimosi srityse kyla sunkumų. Vilniaus VTAS teigimu, apie Skyriaus ne darbo metu paimitus vaikus Skyrių informuoja ne policijos pareigūnai, o Vilniaus vaikų socialinės globos namai „Gilė“ arba sveikatos priežiūros įstaigos. Policijos pareigūnai pildo Vaiko apgyvendinimo aktą (jei vaikas apgyvendinamas globos įstaigoje) arba Vilniaus m. savivaldybės administracijos Sveikatos ir socialinės apsaugos departamento direktoriaus 2007-01-30 įsakymu Nr. A700-19(1.9-SSD-0) patvirtintą Vaiko siuntimo į stacionarią asmens sveikatos priežiūros įstaigą laikinajam stebėjimui ir ištyrimui aktą.

Tačiau iš Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato teritorinių policijos įstaigų gauta informacija rodo, kad pranešimai apie paimitus vaikus VTAS yra teikiami ne vėliau kaip per 3 darbo dienas, raštu. Pranešimas teikiamas laisva (Vilniaus m. 2, 3 policijos komisariatai) arba standartizuoto pranešimo (Vilniaus m. 5 policijos komisariatas) forma, informuojama apie vaiko gyvenimo sąlygas, tėvų, įtėvių globėjų elgesį vaiko paėmimo metu, vaiko psichologinę būklę, sveikatą, savijautą, datą, laiką, apie taikytas poveikio priemones. Šiuo atveju taip pat pažymėtina tai, kad skirtinguose Vilniaus apskrities VPK komisariatuose (Vilniaus 1-5 PK) susiklosčiusi skirtinga praktika informavimo termino trukmės atžvilgiu.

1.5. Vaikų, paimtų iš šeimų ar kitos vaikų buvimo vietos, laikinas apgyvendinimas

Pagal VTAS pateiktą informaciją, savivaldybių teritorijose bet kuriuo paros metu vaikus aptariamam laikotarpiui galėjo priimti 2 lentelėje nurodytos socialinės globos įstaigos, šeimos, kiti viešieji juridiniai asmenys.

2 lentelė. Socialinės globos įstaigos, šeimos, kiti viešieji juridiniai asmenys bet kuriuo paros metu galintys priimti vaikus²

Savivaldybė	Vaikus bet kuriuo paros metu galinti priimti socialinės globos įstaiga ar kitas viešasis juridinis asmuo
Akmenės rajono savivaldybė	VšĮ Naujosios Akmenės ligoninės pediatrijos skyrius, Akmenės rajono VGN
Alytaus miesto savivaldybė	Alytaus apskrities sutrikusio vystymosi kūdikių namai, Alytaus VGN
Alytaus rajono savivaldybė	Alytaus apskrities sutrikusio vystymosi kūdikių namai, Alytaus VGN
Anykščių rajono savivaldybė	Aulelių VGN, Jokūbavos šeimyna
Birštono savivaldybė	VšĮ Prienų ligoninė
Biržų rajono savivaldybė	VšĮ „Vaiko užuovėja“
Druskininkų savivaldybė	VšĮ Druskininkų ligoninė
Elektrėnų savivaldybė	Elektrėnų VGN, Beižionių VGN
Ignalinos rajono savivaldybė	4 institucijos (nenurodytos)
Jonavos Rajono savivaldybė	Jonavos rajono VGN, VšĮ Jonavos ligoninės vaikų ligų skyrius
Joniškio rajono savivaldybė	2 įstaigos (nenurodytos)
Jurbarko rajono savivaldybė	Viešvilės VGN

² 2012-2013 m. I pusmečio duomenys

Kaišiadorių rajono savivaldybė	Paparčių šv. Juozapo VGN
Kalvarijos savivaldybė	Kalvarijos savivaldybės vaikų laikinosios globos namai, VšĮ Marijampolės ligoninė
Kauno miesto savivaldybė	Vaikų gerovės centras „Pastogė“, Kauno klinikinė ligoninė
Kauno rajono savivaldybė	Pagynės VGN, Vilkijos laikinieji VGN, Rasos Keturakienės šeimyna, LPF „Nemuno krašto vaikai“, Kauno apskrities ligoninė
Kazlų Rūdos savivaldybė	VšĮ Kazlų Rūdos ligoninės Slaugos ir palaikomojo gydymo skyrius
Kėdainių rajono savivaldybė	Kėdainių ligoninė
Kelmės rajono savivaldybė	2 šeimos, Vįjurkų VGN, VšĮ Kelmės ligoninės Vaikų skyrius
Klaipėdos miesto savivaldybė	BĮ Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centras, Kūdikių namai, Vaikų ligoninė
Kretingos rajono savivaldybė	Kretingos socialinių paslaugų centras
Kupiškio rajono savivaldybė	Kupiškio rajono šv. Kazimiero VGN
Lazdijų rajono savivaldybė	VšĮ Lazdijų ligoninė, Kapčiamiesčio socialinės globos centras „Židinys“
Marijampolės savivaldybė	Marijampolės socialinės pagalbos centras
Mažeikių rajono savivaldybė	VGN
Neringos savivaldybė	VGN, Klaipėdos sutrikusio vystymosi kūdikių namai
Pagėgių savivaldybė	Pagėgių VGN, Socialinių paslaugų centro Krizių namai
Pakruojo rajono savivaldybė	Pamūšio šv. Antano Paduviečio parapijiniai VGN
Palangos miesto savivaldybė	Vaikų socialinės globos skyrius lopšelyje- darželyje „Ažuoliukas“
Panevėžio miesto savivaldybė	Panevėžio socialinių paslaugų centro vaikų grupiniai gyvenimo namai
Pasvalio rajono savivaldybė	Grūzių VGN
Plungės rajono savivaldybė	Plungės VGN
Prienų rajono savivaldybė	VšĮ Prienų ligoninė
Radviliškio rajono savivaldybė	VšĮ Radviliškio ligoninė, po ištyrimo – Radviliškio rajono VGN „Nykštukas“
Raseinių rajono savivaldybė	Raseinių VGN, Aldonos Sereikienės šeimyna
Rietavo savivaldybė	Rietavo socialinių paslaugų centras
Rokiškio rajono savivaldybė	VšĮ Rokiškio ligoninė
Skuodo rajono savivaldybė	VšĮ Skuodo ligoninė, Mosėdžio parapijos VGN, Barstyčių VGN
Šakių rajono savivaldybė	VšĮ Šakių vaikų globos namai, 4 šeimos
Šalčininkų rajono savivaldybė	Šalčininkų rajono savivaldybės ligoninė
Šiaulių miesto savivaldybė	Šiaulių miesto savivaldybės VGN, Šiaulių miesto savivaldybės sutrikusio vystymosi kūdikių namai
Šiaulių rajono savivaldybė	Kairių šeimyna „Giliukas“, Balčiūnų šeimyna „Aušrinė“, Volosovų šeimyna „Fiesta“, Kuršėnų VGN
Šilalės rajono savivaldybė	Pajūrio VGN, Šilalės rajono socialinių paslaugų namai, Klaipėdos sutrikusio vystymosi kūdikių namai (kūdikiai ir vaikai iki 7 metų)
Šilutės rajono savivaldybė	Saugų VGN
Širvintų rajono savivaldybė	Aktuali informacija PK nepateikta, pagal 1999-04-30 Širvintų rajono valdybos sprendimą Nr.195 vaikai laikinai apgyvendinami Širvintų ligoninės vaikų skyriuje
Švenčionių rajono savivaldybė	Socialinių paslaugų centras
Tauragės rajono savivaldybė	Tauragės VGN "Šaltinėlis"
Telšių rajono savivaldybė	Telšių VGN, Telšių apskrities ligoninės Vaikų ligų skyrius
Trakų rajono savivaldybė	Lentvario VGN, Trakų l/d „Obelėlė“ socialinės globos skyrius
Ukmergės rajono savivaldybė	Ukmergės VGN
Utenos rajono savivaldybė	Utenos VGN
Varėnos rajono savivaldybė	Varėnos ligoninės Vaikų skyrius
Vilkaviškio rajono savivaldybė	Kybartų VGN
Vilniaus miesto savivaldybė	VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo Vaikų ligoninės Neonatologijos centras (kūdikiai iki 1 mėn.), Vilniaus miesto klinikinės ligoninės Vaikų ligų skyrius (nuo 1 mėn. iki 3 mėn. bei sergantys iki 3 metų), Vilniaus vaikų socialinės globos namai „Gilė“
Vilniaus rajono savivaldybė	Vilniaus rajono šeimos ir vaiko krizių centras, VšĮ Vaikų ir paauglių socialinis centras, 1 šeimyna

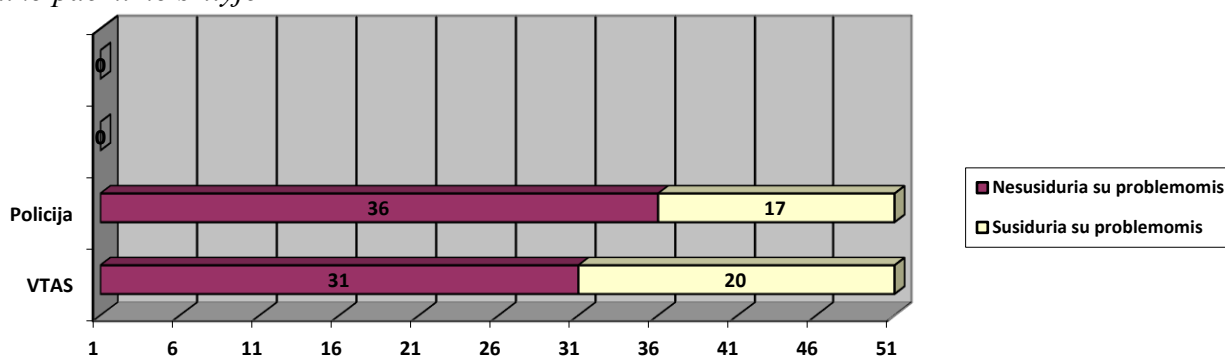
Iš pateiktos informacijos matyti, kad visose savivaldybėse, išskyrus Širvintų rajono, teritorinės policijos įstaigos yra tinkamai ir laiku informuotos apie įstaigas, bet kuriuo paros metu galinčios priimti ir laikinai apgyvendinti vaikus. Absoliuti dauguma savivaldybių VTAS ir teritorinių įstaigų nurodė, jog laikinai apgyvendinant vaikus problemų nekyla. Pasitaikantys pavieniai probleminiai atvejai, kaip matyti iš pateiktų duomenų, susiję ne su informacijos (netinkamu) pateikimu apie aukščiau minėtas įstaigas, o praktinio įgyvendinimo problemomis (pvz., policijos pareigūnai pavieniais atvejais neveža vaikų į įstaigas, nurodytas savivaldybės pateiktoje informacijoje, o ieško giminaičių, pas kuriuos galėtų apgyvendinti vaikus ir kt.).

Širvintų rajono savivaldybės administracija neteikia aktualios (atnaujintos) informacijos policijos komisariatui. Skubaus vaikų paėmimo iš šeimos ar kitos nesaugios jiems aplinkos atvejais, kai šiame procese nedalyvauja VTAS specialistai, vaikai laikinai apgyvendinami Širvintų ligoninės vaikų skyriuje, pagal Širvintų rajono savivaldybės valdybos 1999-04-30 sprendimą Nr. 195.

1.6. Institucijų nurodytos problemos, susijusios su vaiko paėmimu iš šeimos pasibaigus VTAS darbo laikui

Įstaigoje surinkta informacija rodo, kad 20 iš 51 VTAS ir 17 iš 53 teritorinių policijos įstaigų, pateikusių informaciją, nurodė sisteminės ir/ar savivaldybės teritorijoje egzistuojančias ar epizodiškai iškylančias problemas, susijusias su vaiko paėmimu iš šeimos ar kitos jam nesaugios aplinkos pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, švenčių bei poilsio dienomis. VTAS ir policijos įstaigų, susiduriančių su problemomis ar išvelgiančių galimas, santykis yra apytikriai vienodas (6 paveikslas).

6 paveikslas. Duomenys apie VTAS ir policijos įstaigas, susiduriančias su problemomis vaiko paėmimo srityje

VTAS nurodytos problemos³:

- Policijos pareigūnai turi mažesnę kompetenciją šioje srityje, jiems sunku įvertinti grėsmes vaikui ir nustatyti, kada nebegalima vaiko palikti šeimos aplinkoje (6);
- Policijos pareigūnai atsisako ar vengia be VTAS dalyvavimo paimti vaikus, ypač kūdikius ir mažamečius (5);
- Nėra vieningos tvarkos ar rekomendacijų (5), darbuotojų budėjimams trūksta darbuotojų (3) ir lėšų papildomam apmokėjimui (4);

³ skliaustuose nurodytas VTAS, pateikusių informaciją apie įvardintas problemas, skaičius.

- VTAS neturi transporto priemonės pasibaigus skyriaus darbo laikui nuvykti į įvykio vietą, kitos su transporto organizavimu susijusios problemos (3);
- Darbuotojų nesaugumas (2), ypač tada, kai darbuotojas vyksta vienas, pats vairuoja automobilį, lankosi krizės ištiktose šeimose, kuriose tėvai serga psichikos ligomis;
- Trikdomas skyriaus darbuotojų poilsio laikas, kai policijos pareigūnai skambina VTAS specialistams dėl konsultacijų (1) ar apie vaikų nepriežiūrą VTAS darbuotojų tarnybiniais telefonais pasibaigus darbo laikui informuoja gyventojai (2);
- VTAS nedarbo metu neturi įgaliojimų priimti sprendimus, o įvykio metu nukentėjus darbuotojui negautų socialinių garantijų (1);
- Problemos kyla paimant iš šeimos ir apgyvendinant 14-17 metų vaikus (1);
- Ne visuomet laiku gaunama informacija apie policijos pareigūnų iš šeimos paimtus vaikus ar pas kaimynus ir pas kitus asmenis policijos pareigūnų paliktus vaikus (1).

Teritorinių policijos įstaigų nurodytos problemos⁴:

- Policijos pareigūnai negali telefonu susisiekti su VTAS darbuotojais dėl konsultacijų (8);
- Pareigūnų automobiliai nėra pritaikyti vežti vaikus, t.y. nėra įrengtos specialiai tam pritaikytos kėdutės, prieš tai vežami asmenys sergantys įvairiomis užkrečiamomis ligomis, todėl ne tik pažeidžiami KET reikalavimai, bet ir rizikuojama vaikų saugumu bei sveikata (5);
- Vaikams sukeliamas papildomas stresas, nes juos paima uniformuotas policijos pareigūnas (4);
- VTAS specialistai atsisako važiuoti į įvykio vietą (3);
- Pareigūnams trūksta kompetencijos sprendžiant vaiko paėmimo iš šeimos (ar kitos jo buvimo vietos) klausimus (3);
- Be VTAS dalyvavimo sudėtinga užtikrinti vaikų saugumą jų paėmimo atvejais, ypač smurto artimoje aplinkoje atvejais (kai reikia spręsti smurtautojo atskyrimo nuo aukos klausimą) ar tais atvejais, kai tenka tramdyti besipriešinančius pareigūnams suaugusius asmenis (2);
- Vaikus tenka vežti į kelias įstaigas, kol priimamas sprendimas dėl jo apgyvendinimo (1);
- Neaptartos teisės aktuose situacijos, pvz. neblaivaus nepilnamečio paėmimas (VGN atsisako priimti ir laikinai apgyvendinti apsvaigusius nepilnamečius) (1);
- Sprendžiant vaikų laikino apgyvendinimo klausimus labai daug laiko policijos pareigūnai sugaišta ligoninėje, gaunant pažymą apie vaiko sveikatos būklę (1);
- Nėra nustatyti aiškūs kriterijai, kada vaiko paėmimas iš šeimos galimas ar būtinas (1).

Apibendrinant aukščiau nurodytus duomenis matyti, jog tiek VTAS, tiek policijos įstaigos susiduria su problemomis vaiko paėmimo srityje pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui ir VTAS nedalyvaujant. Kaip dominuojančias problemas, kurias nurodo VTAS, galima išskirti teisinio reglamentavimo šioje srityje trūkumą, nepakankamą, VTAS nuomone, policijos pareigūnų kompetenciją ir galimai su tuo susijusį policijos pareigūnų vengimą be VTAS dalyvavimo paimti vaikus, finansinių, materialinių išteklių trūkumą bei su tuo susijusias organizacinio pobūdžio problemas.

Taip pat matyti, jog skiriasi VTAS nurodytos problemos ir jų esmė, jų sistemiškumas ar epizodiškumas.

Vertinant policijos įstaigų pateiktą informaciją apie problemas pastebėtina, kad šiuo atveju dominuoja ne teisinio reglamentavimo trūkumo, darbo organizavimo ir pan., o vaikų saugumo

⁴ skliaustuose nurodytas PK, pateikusių informaciją apie įvardintas problemas, skaičius.

(fizinio ir psichologinio), sveikatos užtikrinimo ir kitos su tuo susijusios vaiko teisių užtikrinimo problemos.

Pažymėtina, jog sutampa VTAS ir policijos teritorinių įstaigų nuomonė dėl policijos pareigūnų galimai nepakankamos kompetencijos, teisinio reglamentavimo trūkumo, abiejų sistemų pareigūnų ir specialistų bendradarbiavimo problemų.

Analizuojant pateiktus duomenis apie problemas matyti, kad neretai tos pačios savivaldybės teritorijoje veikiančių VTAS ir policijos įstaigų požiūris bei nuomonė į egzistuojančias ar galimas problemas, neretai ir bendradarbiavimą, yra skirtingi.

3 lentelė. Duomenys apie problemas vaiko paėmimo srityje pasibaigus VTAS darbo laikui

Duomenis pateikęs subjektas	Problemos (-/+)
Akmenės PK	-
Akmenės raj. VTAS	ND*
Alytaus apskr. VPK (miesto ir raj. PK)	-
Alytaus raj. VTAS	+
Alytaus m. VTAS	-
Anykščių raj. PK	-
Anykščių raj. VTAS	+
Birštono PK	-
Birštono VTAS	+
Biržų PK	-
Biržų raj. VTAS	ND
Druskininkų PK	-
Druskininkų VTAS	-
Elektrėnų PK	+
Elektrėnų VTAS	-
Ignalinos PK	-
Ignalinos raj. VTAS	-
Jonavos PK	+
Jonavos raj. VTAS	+
Joniškio raj. PK	ND
Joniškio raj. VTAS	-
Jurbarko raj. PK	ND
Jurbarko raj. VTAS	-
Kaišiadorių PK	-
Kaišiadorių raj. VTAS	-
Kalvarijos raj. PK	+
Kalvarijos raj. VTAS	+
Kauno m. Dainavos PK	-
Kauno m. Panemunės PK	-
Kauno m. Žaliakalnio PK	+
Kauno m. VTAS	+
Kauno raj. PK	+
Kauno raj. VTAS	+
Kazlų Rūdos raj. PK	ND
Kazlų Rūdos VTAS	-
Kelmės raj. PK	ND
Kelmės raj. VTAS	-
Kėdainių PK	-
Kėdainių raj. VTAS	-
Klaipėdos apskr. VPK	-
Klaipėdos m. VTAS	-
Klaipėdos raj. PK	+

Klaipėdos raj. VTAS	ND
Kretingos PK	+
Kretingos raj. VTAS	+
Kupiškio PK	-
Kupiškio raj. VTAS	-
Lazdijų raj. PK	+
Lazdijų raj. VTAS	-
Marijampolės apskr. PK.	+
Marijampolės VTAS	-
Mažeikių raj. PK	-
Mažeikių raj. VTAS	-
Molėtų raj. PK	ND
Molėtų raj. VTAS	ND
Neringos PK	ND
Neringos VTAS	-
Pagėgių PK	-
Pagėgių VTAS	-
Pakruojo raj. PK	ND
Pakruojo raj. VTAS	-
Palangos m. PK	-
Palangos m. VTAS	-
Panevėžio m. PK	+
Panevėžio m. VTAS	ND
Panevėžio raj. PK	-
Panevėžio raj. VTAS	ND
Pasvalio raj. PK	-
Pasvalio raj. VTAS	-
Plungės raj. PK	-
Plungės raj. VTAS	ND
Prienų raj. PK	-
Prienų raj. VTAS	-
Radviliškio raj. PK	ND
Radviliškio raj. VTAS	-
Raseinių raj. PK	-
Raseinių raj. VTAS	-
Rietavo PK	+
Rietavo raj. VTAS	+
Rokiškio raj. PK	-
Rokiškio raj. VTAS	-
Skuodo raj. PK	-
Skuodo raj. VTAS	-
Šakių raj. PK	+
Šakių raj. VTAS	-
Šalčininkų PK	-
Šalčininkų raj. VTAS	-
Šiaulių apskr. VPK	+
Šiaulių m. VTAS	+
Šiaulių raj. VTAS	-
Šilalės raj. PK	-
Šilalės raj. VTAS	-
Šilutės raj. PK	ND
Šilutės raj. VTAS	-
Širvintų raj. PK	-
Širvintų raj. VTAS	-
Švenčionių PK	-
Švenčionių raj. VTAS	+
Tauragės apskr. VPK	+
Tauragės raj. VTAS	+
Telšių apskr. VPK	+
Telšių raj. VTAS	-

Trakų PK	+
Trakų raj. VTAS	+
Ukmergės PK	-
Ukmergės raj. VTAS	+
Utenos PK	+
Utenos raj. VTAS	-
Varėnos PK	ND
Varėnos raj. VTAS	-
Vilkaviškio PK	ND
Vilkaviškio raj. VTAS	+
Vilniaus m. 1 PK	-
Vilniaus m. 2 PK	-
Vilniaus m. 3 PK	-
Vilniaus m. 4 PK	-
Vilniaus m. 5 PK	-
Vilniaus m. VTAS	+
Vilniaus raj. PK	-
Vilniaus raj. VTAS	-
Visagino PK	-
Visagino VTAS	+
Zarasų PK	+
Zarasų raj. VTAS	ND

* – nurodytu klausimu duomenų (nuomonės) nepateikė

1.7. Policijos pareigūnų bei VTAS specialistų mokymai vaiko raidos, elgesio su vaiku ypatingose situacijose ar pan. klausimais

1.7.1. Policijos pareigūnams organizuoti mokymai

Iš 64 teritorinių policijos įstaigų, pateikusių informaciją, 25 (39 proc.) nurodė, jog policijos pareigūnai dalyvavo mokymuose apie elgesį su vaikais ypatingose situacijose. Iš pateiktų duomenų matyti, jog daugeliu atveju ši tema buvo viena iš sudėtinių mokymų dalių. 23 (36 proc.) policijos komisariato pareigūnams nebuvo organizuoti mokymai, kurių temos tiesiogiai ar netiesiogiai būtų susijusios su elgesiu su vaikais ypatingose situacijose. 16 (25 proc.) teritorinių policijos įstaigų duomenų apie organizuotus mokymus nepateikė.

4 lentelė. Informacija apie policijos pareigūnams organizuotus mokymus

	Policijos komisariatas	Mokymai	Mokymuose dalyvavusių pareigūnų skaičius
1	Akmenės raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
2	Alytaus apskr. VPK (miesto ir raj. PK)	Vaiko raidos, elgesio su vaiku ypatingose situacijose mokymai	ND*
3	Anykščių raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
4	Birštono PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
5	Biržų raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
6	Druskininkų raj. PK	Vaiko raidos, elgesio su vaiku ypatingose situacijose mokymai	2
7	Elektrėnų PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
8	Ignalinos raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
9	Jonavos raj. PK	Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos įgyvendinimas policijos pareigūnų darbo praktikoje; Psichologiniai darbo su nepilnamečiais, padariusiais nusikalstamą veiką, aspektai; Policijos pareigūnų gebėjimų, užtikrinant efektyvų poveikį nepilnamečių delinkventiniam elgesiui; Nepilnamečių justicija	7
10	Joniškio raj. PK	Nepateikė duomenų	
11	Jurbarko PK	Mokymuose dalyvavo, konkreti tema ir/ar turinys nenurodyti	ND

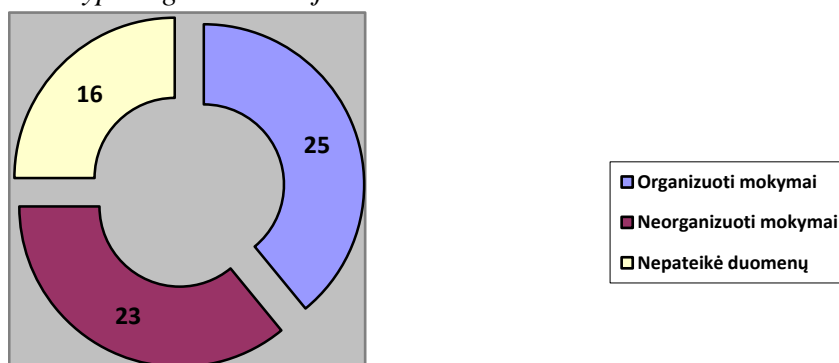
	(duomenis teikė Marijampolės apskr. VPK)		
12	Kaišiadorių raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
13	Kalvarijos raj. PK (duomenis teikė Marijampolės apskr. VPK)	Mokymuose dalyvavo, konkreči tema ir/ar turinys nenurodyti	ND
14	Kauno m. Dainavos PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
15	Kauno m. Panemunės PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
16	Kauno m. Žaliakalnio PK	Nepateikė duomenų	
17	Kauno raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
18	Kazlų Rūdos raj. PK (duomenis teikė Marijampolės apskr. VPK)	Mokymuose dalyvavo, konkreči tema ir/ar turinys nenurodyti	ND
19	Kėdainių raj. PK	Nepateikė duomenų	
20	Klaipėdos m. VPK	Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos įgyvendinimas policijos pareigūnų darbo praktikoje	ND
21	Klaipėdos raj. PK	Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos įgyvendinimas policijos pareigūnų darbo praktikoje;	3
		Psichologiniai darbo su nepilnamečiais, padariusiais nusikalstamą veiks. aspektai; Policijos pareigūnų gebėjimų, užtikrinant efektyvų poveikį nepilnamečių delinkventiniam elgesiui, stiprinimas per atkuriamojo teisingumo modelių diegimą	1 2
22	Kretingos PK	Policijos pareigūnų gebėjimų, užtikrinant efektyvų poveikį nepilnamečių delinkventiniam elgesiui, stiprinimas per atkuriamojo teisingumo modelių diegimą	ND
23	Kretingos raj. PK	Policijos pareigūnų gebėjimų, užtikrinant efektyvų poveikį nepilnamečių delinkventiniam elgesiui, stiprinimas per atkuriamojo teisingumo modelių diegimą"	3
24	Kupiškio PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
25	Lazdijų raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
26	Marijampolės apskr. VPK (Marijampolės PK)	Mokymuose dalyvavo, konkreči tema ir/ar turinys nenurodyti	ND
27	Mažeikių raj. PK		
28	Molėtų raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
29	Pagėgių PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
30	Pakruojo raj. PK	Nepateikė duomenų	
31	Palangos m. PK	Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos įgyvendinimas policijos pareigūnų darbo praktikoje	1
32	Pasvalio PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
33	Panevėžio m. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
34	Panevėžio raj. PK	Smurto prieš vaikus prevencija ir pagalba vaikams; Smurtas šeimoje	ND
35	Plungės PK	Vaiko raida, elgesys su vaiku ypatingose situacijose	ND
36	Prienų raj. PK	Nepateikė duomenų	
37	Radviliškio raj. PK	Nepateikė duomenų	
38	Raseinių raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
39	Rietavo PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
40	Rokiškio raj. PK	Nepateikė duomenų	
41	Skuodo raj. PK	Vaiko raidos, elgesio su vaiku ypatingose situacijose mokymai	2
42	Šakių raj. PK (duomenis teikė Marijampolės apskr. VPK)	Mokymuose dalyvavo, mokymų tema ir turinys nenurodyti	ND
43	Šalčininkų PK	Mokymų tema ir turinys nenurodyti	3
44	Šiaulių apskr. VPK	Vaiko raida, elgesys su vaiku ypatingose situacijose;	13
		Bendravimo su nukentėjusiais ypatumai;	12
		Nepilnamečių justicija; Smurto prieš vaikus prevencija ir pagalba vaikams; Dėl vaiko paėmimo iš gyvenamosios vietos (organizavo Radviliškio rajono VTAS)	14
45	Šiaulių m. PK	Nepateikė duomenų	
46	Šiaulių raj. PK	Nepateikė duomenų	
47	Šilalės raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
48	Šilutės raj. PK		
49	Širvintų raj. PK	Mažų vaikų (0-5 m.) apsauga nuo smurto – ankstyvas atpažinimas ir intervencija Bendravimo ypatumai socialinės rizikos aplinkoje; Efektyvūs savipagalbos metodai specialistams, dirbantiems su sunkiais klientais	2

50	Švenčionių PK	Mokymuose dalyvavo, mokymų tema ir turinys nenurodyti	ND
51	Tauragės VPK	Nebuvo organizuoti mokymai	
52	Telšių raj. PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
53	Trakų PK	Vaiko raidos, elgesio su vaiku ypatingose situacijose mokymuose	3
54	Ukmergės PK	Nepateikė duomenų	
55	Utenos apskr. VPK	Nebuvo organizuoti mokymai	
56	Vilkaviškio raj. PK (duomenis teikė Marijampolės apskr. VPK)	Mokymuose dalyvavo, mokymų tema ir turinys nenurodyti	ND
57	Vilniaus m. 1 PK	Nepateikė duomenų	
58	Vilniaus m. 2 PK	Apsaugokime ankstyvąją vaikystę; Smurto prieš vaikus prevencija ir pagalba vaikams; Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos įgyvendinimas policijos pareigūnų darbo praktikoje	ND
59	Vilniaus m. 3 PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
60	Vilniaus m. 4 PK	Vaiko raidos, elgesio su vaiku ypatingose situacijose mokymai	1
61	Vilniaus m. 5 PK	Nebuvo organizuoti mokymai	
62	Vilniaus raj. PK	Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos įgyvendinimas policijos pareigūnų darbo praktikoje; Smurto prieš vaikus prevencija ir pagalba vaikams	ND
63	Visagino PK	Nepateikė duomenų	
64	Zarasų PK	Nepateikė duomenų	

* ND – negauta duomenų apie mokymuose dalyvavusių pareigūnų skaičių

Renkant informaciją, reikalingą šiam tyrimui, buvo prašyta pateikti duomenis apie aukščiau nurodytuose mokymuose dalyvavusių pareigūnų skaičių, tačiau daugelis policijos komisariatų šių duomenų nepateikė. Todėl dėl šių duomenų fragmentiškumo apibendrinti juos netikslinga. Tačiau pažymėtina, kad iš pateiktos bendro pobūdžio informacijos apie mokymus matyti, jog juose dažniausiai dalyvavo Prevencijos padalinių specialistai (nepilnamečių reikalų policijos pareigūnai), kurie dėl darbo organizavimo ypatumų (paprastai jų darbo laikas sutampa su VTAS laiku) nedalyvauja vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos nesaugios aplinkos procese.

7 paveikslas. Teritorinių policijos įstaigų pareigūnams organizuoti mokymai apie elgesį su vaikais ypatingose situacijose

1.7.2. VTAS specialistams organizuoti mokymai

Pagal pateiktus duomenis, mokymuose apie vaiko raidą, elgesį su jais ypatingose situacijose yra dalyvavę specialistai iš 19 VTAS (yra 60 VTAS). Dėl pateiktų neišsamių duomenų nėra galimybės nustatyti kiek specialistų dalyvavo mokymuose, tačiau teigiamai vertintina VTAS nurodoma aplinkybė, kad šios srities žinių bei patirties specialistai gali gauti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos nuolat organizuojamų pasitarimų ir konferencijų metu. Kai kurie

VTAS nurodo, kad į šiuos seminarus ar konferencijas ne visada turi galimybę nuvykti dėl lėšų stokos.

5 lentelė. VTAS pateikta informacija apie tyrimui aktualia tema organizuotus mokymus⁵

	Savivaldybės VTAS	Mokymai	Mokymuose dalyvavusių specialistų skaičius	Mokymų organizatorius
1	Akmens raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
2	Alytaus raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
3	Alytaus m. VTAS	Smurtas prieš vaikus prevencija	1	SPPD
4	Anykščių raj. VTAS	Psichologinis vaiko pažinimas	ND*	Anykščių raj. sav.
5	Birštono VTAS	Smurtas šeimoje: priežastys, pasekmės, pagalbos vaikams suteikimo galimybės; Vaiko gerovė: stresinių situacijų valdymas; Rizikos grupių vaikai ir jaunimas	ND	SADM SPPC VVTAIT
6	Biržų raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
7	Druskininkų VTAS	Nepateikė duomenų		
8	Elektrėnų VTAS	Mokymų pavadinimas ir/ar turinys nenurodytas	1	VVTAIT
9	Ignalinos raj. VTAS	Nuolat dalyvauja mokymuose, turinys nenurodytas	ND	ND
10	Jonavos raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
11	Joniškio raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
12	Jurbarko raj. VTAS	Dalyvavo mokymuose apie vaiko raidą, elgesį su vaiku ypatingose situacijose ir pan.	3	Jurbarko raj. sav. VVTAIT
13	Kaišiadorių raj. VTAS	Nepateikė informacijos		
14	Kalvarijos VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
15	Kauno m. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
16	Kauno raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
17	Kazlų Rūdos VTAS	Psichikos sveikatos įtaka asmenybės raidai; Socialinio darbo su socialinės rizikos šeimomis organizavimo metodikos, skirtos praktiku, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, kvalifikacijos tobulinimui	1 1	Marijampolės VSB SADM
18	Kelmės raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
19	Kėdainių raj. VTAS	Nuolat dalyvauja mokymuose	ND	VVTAIT ŠMM kt.
20	Klaipėdos m. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
21	Klaipėdos raj. VTAS	Nepateikė duomenų		
22	Kretingos raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
23	Kupiškio raj. VTAS	Vaiko gerovė: stresinių situacijų valdymas;	1	VVTAIT
24	Lazdijų raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		

⁵ Naudojami trumpiniai:

SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

SPPC – Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras

SPPD – Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie SADM

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

VVTAIT – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM

VSB – savivaldybės visuomenės sveikatos biuras

ND – nepateikė duomenų

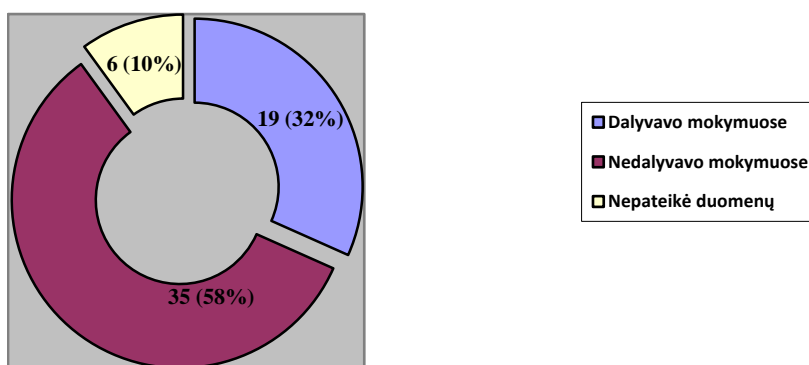
25	Marijampolės VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
26	Mažeikių raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
27	Molėtų raj. VTAS	Nepateikė duomenų		
28	Neringos VTAS	Kontaktas su vaiku Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas ir plėtra, siekiant užtikrinti veiksmingą kompleksinę pagalbą vaikams ir jų tėvams	1	Neringos ra. sav. ŠMM
29	Pagėgių VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
30	Pakruojo raj. VTAS	Vaiko raidos ir elgesio klausimais	2	ND
31	Palangos m. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
32	Panevėžio m. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
33	Panevėžio raj. VTAS	Nepateikė duomenų		
34	Pasvalio raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
35	Plungės raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
36	Prienų raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
37	Radviliškio raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
38	Raseinių raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
39	Rietavo raj. VTAS	Kokybiškos kompleksinės paslaugos smurto aukoms Smurto artimoje aplinkoje įstatymo taikymas Vaiko gerovė: stresinių situacijų valdymas	ND	VšĮ Telšių krizių centras VVTAIT
40	Rokiškio raj. VTAS	Vaiko raidos ir elgesio ypatingais atvejais klausimais	2	Rokiškio raj. sav. VVTAIT
41	Skuodo raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
42	Šakių raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
43	Šalčininkų raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
44	Šiaulių m. VTAS	Nuolat dalyvauja šios srities mokymuose	ND	SADM VVTAIT VšĮ Vaiko namas Šiaulių m. sav.
45	Šiaulių raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
46	Šilalės raj. VTAS	Seminarai apie paauglius, darbą su soc. rizikos šeimomis, vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymą	ND	Šilalės raj. VSB
47	Šilutės raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
48	Širvintų raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
49	Švenčionių raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
50	Tauragės raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
51	Telšių raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
52	Trakų raj. VTAS	Smurtas prieš vaikus	ND	VšĮ Paramos vaikams centras
53	Ukmergės raj. VTAS	Dalyvavo mokymuose (tema ir turinys nenurodytas)	2	Ukmergės raj. sav.
54	Utenos raj. VTAS	Dalyvauja visuose mokymuose vaiko raidos ir elgesio su jais ypatingose situacijose klausimais	ND	ND
55	Varėnos raj. VTAS	Vaiko raidos ypatumai. Vaiko nuomonės išklausymas; Vaiko gerovė: stresinių situacijų valdymas	2	VVTAIT
56	Vilkaviškio raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
57	Vilniaus raj. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
58	Vilniaus m. VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		

59	Visagino VTAS	Nebuvo organizuoti mokymai šia tema		
60	Zarasų raj. VTAS	Nepateikė duomenų		

* ND – negauta duomenų apie mokymuose dalyvavusių pareigūnų skaičių

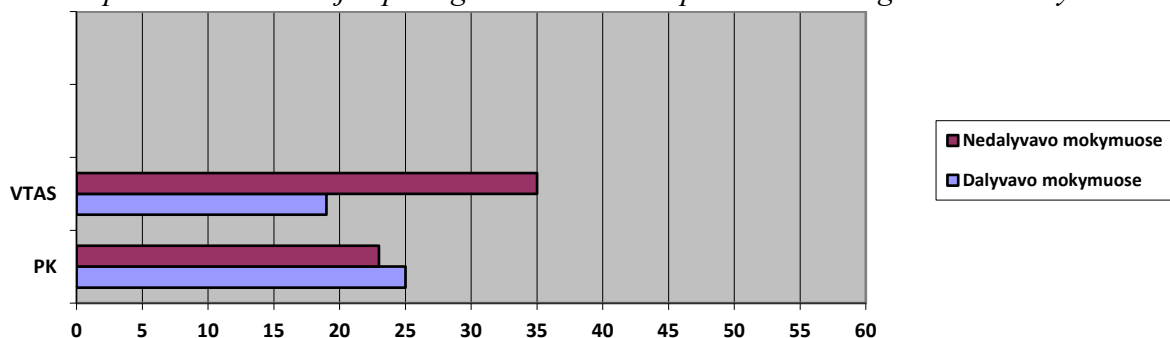
Objektyviai vertinant VTAS pateiktus duomenis, kyla pagrįstų abejonų dėl VTAS pateiktų duomenų tikslumo, nes kai kurie VTAS nenurodė konkrečių mokymų ar jų temų, kai kurie nurodyti mokymai tiesiogiai su tyrimo dalyku nesusiję, tačiau neatmestina, kad dalies iš jų turinys labai artimas arba tiesiogiai susijęs su nagrinėjamais klausimais. Reikėtų įvertinti, kad dėl galimai skirtingo teikiamos informacijos interpretavimo informacija apie tai nepateikta, laikantis pozicijos, kad tokių mokymų nebuvo. Pavyzdžiui, 35 VTAS nurodė nedalyvavę tokio ar panašaus pobūdžio mokymuose, 6 VTAS duomenų šiuo klausimu nepateikė.

8 paveikslas. VTAS specialistams organizuoti mokymai apie elgesį su vaikais ypatingose situacijose

Vertinant pateiktus duomenis apie mokymus vaiko raidos ir elgesio su jais ypatingose situacijose lyginamuoju aspektu (9 paveikslas), taip pat įvertinant galimą VTAS pateiktos informacijos paklaidą, sąlyginai galima daryti prielaidą, kad VTAS specialistams šiomis temomis organizuota mažiau mokymų nei policijos pareigūnams. Tačiau vertinant šiuos duomenis taip pat turėtų būti atsižvelgta į tai, kad nepilnamečių reikalų policijos pareigūnai (kurie manytina yra dalyvavę daugelyje iš minimų mokymų) paprastai nedalyvauja vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jam nesaugios aplinkos procese.

9 paveikslas. Policijos pareigūnams ir VTAS specialistams organizuoti mokymai

1.8. VTAS ir teritorinių policijos įstaigų siūlymai

Siūlymus ar nuomonę dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo ir praktinių problemų sprendimo bei tolesnio praktikos formavimo vaiko paėmimo, pasibaigus VTAS darbo laikui, srityje pateikė 16 VTAS ir 22 teritorinių policijos įstaigų.

Apibendrintai galima išskirti šiuos VTAS siūlymus:

1) tobulinti teisinį reglamentavimą, šalinant egzistuojančias teisės spragas, sąlygojančias skirtingą teisės normų interpretavimą, ir sukonkretinti aplinkybes ar aplinkybių visumą, kurioms esant vaikas turi/gali būti paimtas iš šeimos, taip pat nustatant institucijų, dalyvaujančių šiame procese funkcijas ir atsakomybę;

2) vaiko paėmimo iš šeimos funkciją (pasibaigus VTAS darbo laikui) perduoti policijos pareigūnams, VTAS darbo metu tokią teisę suteikti ne tik VTAS, bet ir policijos pareigūnams bei socialiniams darbuotojams;

3) didinti VTAS specialistų darbo užmokesčio fondą, numatyti lėšas apmokėjimui už darbą pavojingomis sąlygomis, socialines garantijas, darbo apmokėjimo klausimus aptarti atskirame įstatyme ar įsakyme;

4) steigti mobilias grupes, į jų sudėtį įtraukiant medikus, policijos pareigūnus, socialinius darbuotojus, VTAS specialistus.

Dauguma iš patekusių nuomonę (19 iš 22) policijos įstaigų mano, kad šią funkciją turėtų atlikti VTAS ar socialiniai darbuotojai, esant reikalui, policijos pareigūnams padedant jiems. Policijos pareigūnų nuomone, turėtų būti VTAS specialistų darbas organizuotas taip, kad bet kuriuo paros metu būtų užtikrintas jų dalyvavimas (budėjimas, mobiliosios grupės ar kt.).

4 iš 22 nuomonę patekusių policijos komisariatų siūlė organizuoti mokymus policijos pareigūnams apie vaiko raidos ypatumus, elgesiu su vaikais ypatingose situacijose, aprūpinti juos metodine medžiaga.

Taip pat siūloma tobulinti teisinį reguliavimą, konkrečiau reglamentuojant institucijų atstovų funkcijas vaiko paėmimo procese bei konkrečiau apibrėžiant vaiko paėmimo pagrindus.

1.9. Kaip buvo minėta šios pažymos įžanginėje dalyje, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga nuo 2005 metų ragina atsakingas vykdomosios valdžios institucijas spręsti Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 straipsnio 3 dalies ir kitų teisės normų, reglamentuojančių vaiko paėmimą iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos, praktinio taikymo problemas, įskaitant ir teisinio reglamentavimo tobulinimą. Į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, siūlant aiškiai reglamentuoti vaiko paėmimo iš šeimos tvarką, buvo kreiptasi 2005, 2006 bei 2007 metais.

Atsiliepiant į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos raginimus spręsti iškeltas problemas, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje 2006 metais buvo sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė vaiko paėmimo iš tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovų tvarkos aprašo projektui parengti, parengtas metodinių rekomendacijų savivaldybių Vaikų teisių apsaugos tarnyboms ir policijos pareigūnams dėl laikino vaiko atskyrimo nuo tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovų projektas, tačiau išsiskyrus šio projekto svarstymuose dalyvavusių institucijų atstovų nuomonei, jis nebuvo patvirtintas.

Nesulaukus teigiamų pokyčių, 2007 metais dėl šios srities teisinio reglamentavimo tobulinimo buvo kreiptasi ir į Teisingumo ministeriją, kuri išreiškė nuomonę, jog pakankamai tiksliai identifikavus problemas, kylančias paimant vaikus iš tėvų ar kitų atstovų, galima būtų parengti naujo teisės akto projektą ir bandyti sukurti tokią vaiko paėmimo iš tėvų ar kitų teisėtų atstovų sistemą, kuri geriausiai atitiktų vaiko interesus.

2. Iš to, kas nurodyta pažymos 1.1. – 1.9 punktuose, darytinos šios išvados:

2.1. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės vaiko teisių apsaugos garantijos, viena iš jų – tėvai ar kitų teisėtų vaiko atstovų pareiga sudaryti tinkamas sąlygas vaikui gyventi ir augti šeimoje, rūpintis juo.

Ši įstatyme įtvirtinta garantija yra svarbi užtikrinant to paties įstatymo 23 straipsnyje įtvirtintą vaiko teisę gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis. Vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 23 straipsnio 2 dalies norma, išskirti vaiką su tėvais ar kitais teisėtais jo atstovais prieš vaiko, taip pat tėvų (teisėtų jo atstovų) valią galima tik išimtiniais įstatymų numatytais atvejais bei nustatyta tvarka, vadovaujantis teismo sprendimu (nuosprendžiu) ir kai toks išskyrimas vaikui yra būtinas (siekiama išvengti pavojaus vaiko gyvybei, sveikatai, būtina pasirūpinti jo priežiūra, auklėjimu, apsaugoti kitus svarbius vaiko interesus).

Iškilus pavojui vaiko gyvybei ar sveikatai, galima jį nedelsiant išskirti su tėvais ar kitais teisėtais jo atstovais vadovaujantis Civilinio kodekso normomis (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 23 straipsnio 3 dalis).

Civilinio kodekso 3.250 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros, policijos ir kitokių institucijų darbuotojai, taip pat kiti asmenys, turintys duomenų apie nepilnamečius, likusius be tėvų globos, taip pat apie būtinumą ginti nepilnamečių teises ir interesus (žiaurus tėvų elgesys su vaikais, tėvų liga, mirtis, išvykimas ar dingimas, tėvų atsisakymas atsiimti vaikus iš mokymo, auklėjimo ar gydymo įstaigų ir t. t.), privalo apie tai nedelsdami informuoti valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją pagal vaiko ar savo gyvenamąją vietą. Vaikus, kuriems reikalinga globa (rūpyba), nustato ir tokių vaikų apskaitą tvarko ir užtikrina valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija. Ši institucija, gavusi informaciją apie vaiką, kuriam reikalinga globa (rūpyba), privalo užtikrinti laikinosios globos (rūpybos) jam paskyrimą per tris dienas (Civilinio kodekso 3.250 straipsnio 2 dalis).

2.2. Skubus (neplanuotas) vaiko paėmimas iš šeimos įstatyminiame lygmenyje reglamentuotas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 straipsnio 3 dalyje, kurioje nustatyta, kad tais atvejais, kai tėvai (tėvas, motina) arba kitas teisėtas vaiko atstovas smurtaudamas arba kitaip sukeldamas pavojų vaikui piktnaudžiauja tėvų valdžia ir dėl to kyla reali grėsmė vaiko sveikatai ar gyvybei, *valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija* arba *valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija kartu su policija* nedelsdama paima vaiką iš tėvų arba kitų teisėtų vaiko atstovų ir perduoda jį globoti (rūpintis) Civilinio kodekso nustatyta tvarka. Vadovaujantis cituojamo straipsnio normomis, šiuo atveju policijos pareigūnas turi teises, numatytas Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 3 punkte – persekiodamas asmenį, įtariamą padarius nusikalstamą veiką, ar nusikaltėlį, besislepiantį nuo teisėsaugos institucijų, taip pat siekdamas užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai, bet kuriuo paros laiku įeiti į fiziniams ir juridiniams asmenims priklausančias gyvenamąsias ar negyvenamąsias patalpas, teritorijas, sustabdyti bei patekti į transporto priemones. Atsisakius paklusti, policijos pareigūnai turi teisę jėga atidaryti patalpas ir transporto priemones.

Šio straipsnio analizė leidžia teigti, jog įstatymų leidėjas išimtinę teisę įvertinti Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 straipsnio 3 dalyje nurodytas aplinkybes suteikė tik valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai (savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriui), kuriai suteikta ir išimtinė teisė paimti vaiką (priimti sprendimą) iš tėvų arba kitų teisėtų vaiko atstovų. Taip pat pažymėtina, kad įstatymų leidėjas nenumatė jokių šios normos taikymo išimčių nei įgaliotų subjektų, nei kitais aspektais.

Tyrimo metu surinkti duomenys rodo, kad:

1) vis dar nėra vienodos praktikos vaiko paėmimo (skubaus) iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos srityje;

2) didžiojoje dalyje savivaldybių pasibaigus savivaldybės administracijos, kurios struktūrinis padalinys yra Vaiko teisių apsaugos skyrius, darbo laikui vaikus iš šeimos paima ne valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos (VTAS) specialistai, o policijos pareigūnai ar kiti specialistai. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, 2012-2013 m. I pusmetį pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui didžiąją daugumą vaikų iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos paėmė policijos pareigūnai (VTAS pateiktais duomenimis – 283, policijos teritorinių įstaigų pateiktais duomenimis – 254).

Pastebėtina, kad kai kuriose savivaldybėse, nesilaikant šio įstatymo nuostatų į vaiko paėmimo procesą vietoj VTAS specialistų įtraukiami socialiniai darbuotojai ar sveikatos priežiūros specialistai.

Ne mažiau svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad yra atvejų, kai VTAS specialistai nedalyvavo vaiko paėmimo procese ir VTAS (savivaldybių administracijų) darbo metu (pažymos 1.1. punktas).

Atkreiptinas dėmesys ir į šios pažymos 1.1. punkte nurodytą praktikos pokyčių dinamiką per 2009-2013 metus, kuri rodo kardinalius ir, įstatymo nuostatų taikymo prasme, neigiamus pokyčius – per šį laikotarpį savivaldybių, kuriose vaiko paėmimą iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, nuo 21 (2009 metai) sumažėjo iki 8 (2013 metai).

Taip pat akivaizdu, jog skirtingose savivaldybėse yra susiformavusi ne tik skirtinga praktika, bet ir egzistuoja labai skirtingas VTAS požiūris į problemas bei formuojamą praktiką šioje vaiko teisių užtikrinimo srityje, taip pat skirtingas teisės aktų nuostatų aiškinimas. Todėl neatmestina, kad VTAS pozicija neretais atvejais gali turėti lemiamą įtaką savivaldybės teritorijoje formuojamai praktikai ir su tuo susijusių savivaldybės vykdomųjų institucijų priimamiems sprendimams.

Manytina, kad šiems pokyčiams įtakos galėjo turėti ir šiuo laikotarpiu pasikeitęs teisinis reguliavimas poįstatyminių aktų lygmenyje, t.y. Vaiko laikinosios globos nuostatų bei Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) nuostatų pakeitimai.

Manytina, kad šiuo metu egzistuojanti praktika vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jam nesaugios aplinkos neatitinka Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 straipsnio 3 dalies nuostatoms. Abejotina, ar šios pažymos 1 punkte nurodyti policijos pareigūnų ir VTAS bendradarbiavimo atvejai, kai VTAS specialistai konsultuoja policijos pareigūnus vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos klausimais, vertinant bendradarbiavimo svarbą ir akcentuojant poreikį jį vystyti, gali būti laikytinas tinkamu šios įstatymo nuostatos įgyvendinimu.

2.3. Pagal Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 1983, (redakcija galiojo nuo 2003-08-12 iki 2009-12-08), 22.2 punktą, VTAS buvo suteikta teisė paimti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka vaikus ir organizuoti jų globą (rūpybą) šeimose ir šeimynose, valstybės ir savivaldybės institucijose bei įstaigose, nevyriausybinių institucijų, organizacijų ir fizinių asmenų įsteigtose vaikų globos įstaigose, kai vaikų tėvai pažeidžia vaiko teises, žiauriai su jais elgiasi ar kitaip piktnaudžiauja tėvų valdžia.

Po nevienkartinį vaiko teisių apsaugos kontrolierės kreipimusi į kompetentingas institucijas dėl netinkamai taikomų Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 straipsnio 3 dalies nuostatų ir prašymo spręsti šias problemas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2009 m. gruodžio 2 d. nutarimu Nr. 1593 patvirtino naują Bendrųjų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų redakciją, kurioje nustatyta, kad „14. Skyrius (arba skyrius kartu su policija), savo darbo metu gavęs informaciją apie teisės aktų nustatytais atvejais tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą

smurtavimą arba kitokį piktnaudžiavimą tėvų valdžia ir dėl to kylančią grėsmę vaiko sveikatai ar gyvybei, privalo nedelsdamas paimiti vaiką iš tėvų arba kitų vaiko atstovų pagal įstatymą ir užtikrinti jam tinkamą laikiną priežiūrą arba organizuoti teisės aktų nustatyta tvarka jo globą (rūpybą)“.

Skyrius, gavęs informacijos apie policijos ne skyriaus darbo metu paimtą iš tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą ir laikinai apgyvendintą šeimoje arba socialinės globos įstaigoje vaiką, privalo užtikrinti jam tinkamą laikiną priežiūrą arba organizuoti teisės aktų nustatyta tvarka jo globą (rūpybą) (Bendrujų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų redakcijos, galiojusios 2009-12-02 – 2010-10-13, 15 punktas). Galiojančioje Bendrujų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų redakcijoje šios srities reglamentavimas liko nepakitęs.

Analogiški teisinio reguliavimo pokyčiai 2007 metais atsirado ir Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatuose, Socialinės apsaugos ir darbo ministrui 2007 m. gegužės 28 d. įsakymu Nr. A1-145 patvirtinus naują nuostatų redakciją. Šioje, kaip ir šiuo metu aktuolioje nuostatų redakcijoje nustatyta, kad *darbo laiku* gavęs informaciją apie tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą smurtavimą prieš vaiką ar kitokį piktnaudžiavimą tėvų valdžia ir dėl to kylančią realią grėsmę vaiko sveikatai ar gyvybei arba tėvų ar kitų artimųjų giminaičių be priežiūros paliktą vaiką ir dėl to kylantį pavojų vaiko sveikatai ir saugumui ar rastą vaiką, Vaiko teisių apsaugos skyrius arba skyrius kartu su policija (esant būtinybei ir siekiant užtikrinti viešąją tvarką ar dalyvaujančių asmenų saugumą) turi: nedelsdami vykti į vaiko buvimo vietą; įvertinti aplinką ir grėsmę vaiko sveikatai, gyvybei, saugumui ir esant būtinybei paimiti vaiką iš jo buvimo vietos ir organizuoti vaiko laikiną apgyvendinimą šių nuostatų nustatyta tvarka; esant galimybei, prieš paimdami vaiką, informuoti tėvus ar kitus vaiko atstovus pagal įstatymą (jeigu jie dalyvauja) apie jų teisę vaiką susigrąžinti arba skusti Vaiko teisių apsaugos skyriaus sprendimą dėl vaiko paėmimo, o nesant tos galimybės – skubiai raštu informuoti vaiko tėvus (jeigu jie yra žinomi) ar kitus vaiko atstovus pagal įstatymą apie vaiko paėmimą ir jo laikino apgyvendinimo vietą; surašyti Vaiko paėmimo ir jo laikino apgyvendinimo aktą (akto forma patvirtinta kartu su nuostatais) vaiko paėmimo dieną; apie vaiko laikiną apgyvendinimą informuoti savivaldybės administracijos struktūrinį padalinį, atsakingą už socialinių paslaugų organizavimą ir socialinių išmokų skyrimą ir mokėjimą (toliau – Socialinės paramos skyrius) dėl trumpalaikės socialinės globos organizavimo; kartu su savivaldybės socialiniu darbuotoju išsiaiškinti vaiko padėtį ir surinkti informaciją apie vaiką ir jo tėvus ar kitus vaiko atstovus pagal įstatymą (Nuostatų 8 punktas).

Pagal galiojančios redakcijos Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų 9 punktą, vaiko teisių apsaugos skyrius, gavęs *iš policijos informaciją apie ne darbo laiku paimtą* iš jo buvimo vietos ir laikinai apgyvendintą vaiką, turi: surašyti Vaiko paėmimo ir jo laikino apgyvendinimo aktą (Nuostatų 9.1. punktas); išsiaiškinti vaiko padėtį ir priimti sprendimą dėl vaiko grąžinimo tėvams ar kitiems teisėtiems atstovams arba teikimo vaikui nustatyti globą (Nuostatų 9.2. punktas).

Nagrinėjamo klausimo kontekste atkreiptinas dėmesys į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 straipsnio 3 dalyje nurodytą policijos pareigūnų, dalyvaujančių vaiko paėmimo iš šeimos procese, vaidmenį ir įgaliojimų ribas – užtikrinti VTAS specialisto patekimą patalpas, teritorijas ir kt., kuriose yra vaikas, kuriam reikalinga neatidėliotina pagalba. Vaiko laikinosios globos nuostatuose policijos pareigūnų dalyvavimas vaiko praėmimo procese kartu su VTAS argumentuojamas poreikiu užtikrinti viešąją tvarką ar dalyvaujančių asmenų saugumą.

Šiuo atveju policijos pareigūnas turi teises, numatytas Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 14 straipsnio 3 dalies 4 punkte (suteikti neatidėliotinę pagalbą nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų ar esantiems bejėgiškos būklės asmenims), 18 straipsnio 1 dalies 3 punkte (persekiodamas asmenį, įtariamą padarius nusikalstamą veiką, ar

nusikaltėlių, besislepiančių nuo teisėsaugos institucijų, taip pat siekdamas užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai, bet kuriuo paros laiku įeiti į fiziniams ir juridiniams asmenims priklausančias gyvenamąsias ar negyvenamąsias patalpas, teritorijas), 18 straipsnio 2 dalyje (pareigūnas turi ir kitas įstatymų jam suteiktas teises).

Policijos veiklos įstatymo 5 straipsnyje nustatyti policijos uždaviniai žmogaus teisių ir laisvių apsauga, viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas, neatidėliotinos pagalbos teikimas asmenims, kai ji būtina dėl jų fizinio ar psichinio bejėgiškumo, taip pat asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų, kitų teisės pažeidimų, stichinių nelaimių ar panašių veiksmų ir kt., kurie yra realizuojami vykdant įstatymo nustatytas funkcijas, pareigūnų teises bei pareigas (viena iš jų – suteikti neatidėliotiną pagalbą asmeniui, nukentėjusiam nuo teisės pažeidimo ar esančiam bejėgiškos būklės (Policijos veiklos įstatymo 21 straipsnio 1 d. 3 p.)). Tačiau nagrinėjamu atveju ne mažiau reikšminga tai, kad Vaiko teisių apsaugos įstatymas yra specialusis įstatymas, kuriuo įstatyme nustatytiems subjektams yra suteikiami tam tikri įgaliojimai.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta aukščiau, svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos pagrindus, subjektus ir įgaliojimus reglamentuoja specialus teisės aktas – Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Pastarojo įgyvendinimui priimti poįstatyminiai teisės aktai iš esmės išplečia subjektų ratą, kuriems suteikiami įgaliojimai priimti sprendimą dėl skubaus vaiko paėmimo, manytina atsakingai vykdomosios valdžios institucijai išimtinai sprendžiant organizacines atsakingų institucijų darbo problemas ir laikantis pozicijos, jog policijos pareigūnai savo įgaliojimus šioje srityje turi pagal jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus.

Nepaisant to, jog poįstatyminiuose teisės aktuose įtvirtinama nuostata, jog valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos nagrinėjamus klausimus sprendžia „darbo laiku“, svarbu pažymėti, jog tinkamas atsakingos institucijos darbo organizavimas (budėjimas namuose, pavedimas vykdyti funkcijas ne administracijos darbo laiku, apmokant teisės aktų nustatyta tvarka ir pan.) reikštų, jog iš esmės klausimas dėl laiko, kuriuo VTAS nevykdo savo funkcijų, nekiltų (apie darbo laiko aiškinimą ir interpretavimą žr. Pažymos 2.8.).

2.4. Pagal Vaiko laikinosios globos (rūpybos) organizavimo nuostatų (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. A1-548 redakcija) 9 punktą, vaiko teisių apsaugos skyrius, gavęs iš policijos informaciją apie ne darbo laiku paimtą iš jo buvimo vietos ir laikinai apgyvendintą vaiką, turi surašyti Vaiko paėmimo ir jo laikino apgyvendinimo aktą bei išsiaiškinti vaiko padėtį ir priimti vieną iš šių sprendimų: dėl vaiko gražinimo tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą; dėl vaiko perdavimo kitai savivaldybei (kai tėvai gyvena kitoje savivaldybėje); dėl teikimo nustatyti vaikui laikinąją globą (rūpybą).

Tyrimo metu iš teritorinių policijos įstaigų gauti duomenys rodo, kad daugelyje savivaldybių susiklosčiusi praktika, kad ne VTAS, o policijos pareigūnai, pristatę vaiką į socialinės globos įstaigą, pildo vaiko apgyvendinimo aktus. Kai kuriose savivaldybėse policijos pareigūnai, prieš pristatydami vaiką į socialinės globos įstaigą laikinam apgyvendinimui, turi gauti sveikatos priežiūros specialistų išvadas dėl vaikų sveikatos būklės. Vilniaus m. savivaldybėje policijos pareigūnai pildo Vaiko siuntimo į sveikatos priežiūros įstaigą laikinajam stebėjimui ar ištyrimui aktą, patvirtintą Vilniaus m. savivaldybės administracijos struktūrinio padalinio vadovo įsakymu.

Atsižvelgiant į gautą informaciją, darytina išvada, kad egzistuojanti praktika neatitinka teisinio reglamentavimo, tačiau iš esmės neanalizuojant pačios praktikos tinkamumo ir jos atitikimo vaiko geriausiems interesams, o taip pat ir teisinio reglamentavimo galimo ydingumo,

svarbu pažymėti, jog skirtingas teisės aktų nuostatų taikymas išlieka aktualus ir neabejotinai įtakoja vaiko teisių užtikrinimą šioje srityje, kompetentingoms institucijoms bendradarbiaujant, sprendžiant kompetencijos pasidalinimo klausimus, nesudarant sąlygų visose savivaldybėse formuoti vieningai praktikai.

2.5. Pagal Vaiko laikinosios globos (rūpybos) organizavimo nuostatų 7 punktą, savivaldybės administracijos direktorius įsakymu kasmet turi patvirtinti šeimų, šeimynų, socialinės globos įstaigų ar kitų viešųjų juridinių asmenų, galinčių priimti vaiką bet kuriuo paros metu, sąrašą. Šis sąrašas kasmet iki sausio 31 d. turi būti pateiktas policijos teritorinei įstaigai.

Tyrimo metu gauti duomenys leidžia teigti, jog šios nuostatos yra laikomasi, praktikos skirtumų savivaldybėse nepastebėta (išskyrus Širvintų rajono savivaldybės atvejį). Kartais iškylančios problemos policijos pareigūnams dėl laikino vaikų apgyvendinimo susijusios ne su savivaldybių informacijos pateikimo savalaikiškumu, o su informacijos apie minėtas įstaigas sklaida policijos teritorinėse įstaigose.

Tačiau tyrimo metu gauti duomenys rodo, kad absoliučioje daugumoje savivaldybių vaikų laikinas apgyvendinimas galimas tik socialinės globos institucijose.

Išskirtini atvejai, kai vaikai apgyvendinami sveikatos priežiūros įstaigose – Varėnos rajono, Telšių rajono, Širvintų rajono Šalčininkų rajono, Rokiškio rajono, Radviliškio rajono, Prienų rajono, Kėdainių rajono, Kazlų Rūdos, Druskininkų rajono, Birštono savivaldybėse, tai yra nuolatinė praktika. Kai kuriose kitose savivaldybėse kūdikiai ir jaunesnio amžiaus vaikai taip pat laikinai apgyvendinami ligoninėse ar kitose sveikatos priežiūros įstaigose (sutrikusio vystymosi kūdikių namuose).

Šie duomenys leidžia daryti išvadą, kad daugelis savivaldybių neturi išplėto to socialinių paslaugų kūdikiams ir jaunesnio amžiaus vaikams tinklo.

2.6. Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatuose nėra nustatyti policijos pateikiamų pranešimų apie be VTAS dalyvavimo paimtus ir laikinai apgyvendintus vaikus pateikimo VTAS terminai, forma ir/ar turinys. Tačiau gauti duomenys rodo, kad dauguma policijos įstaigų (45 iš 60 savivaldybių) teikia raštišką informaciją apie paimtus vaikus. Kaip matyti iš pažymos 1.4. punkto, savivaldybėse susiklosčiusi labai skirtinga praktika pranešimų pateikimo terminų srityje – 34 savivaldybėse informaciją pateikiama tą pačią ar sekančią darbo dieną, 7 savivaldybėse – ne vėliau kaip per 3 darbo dienas (tokia praktika formuojama vadovaujantis Prevencijos padalinio specialisto (nepilnamečių reikalų policijos pareigūno) tarnybinės veikos aprašo nuostatomis, 4 savivaldybėse šis terminas svyruoja nuo kelių iki keliolikos dienų.

Susiklosčiusios praktikos pranešimų pateikimo terminų srityje vertinime, atsiribojus nuo svarstymų apie subjekto, paimančio vaiką tinkamumo įstatymine prasme bei paties proceso atitikimo Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 str. 3 d. nuostatomis, teigtina, kad VTAS specialistai apie iš šeimos ar kitos nesaugios aplinkos paimtą vaiką turėtų būti informuoti kaip įmanoma greičiau, šiose situacijose vaiko interesų užtikrinimas turėtų būti tapatinamas su kaip įmanoma greitesniu situacijos šeimoje vertinimu ir Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų 10.1-10.3 punktuose nurodytų sprendimų priėmimu.

Manytina, jog įstatymų leidėjui priėmus sprendimą dėl galimų Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo alternatyvų (plačiau žr. Pažymos 2.10 punktą), papildant subjektų, kuriems suteikta teisė vertinti vaiko situaciją ir priimti sprendimus dėl skubaus jo paėmimo iš šeimos ar kitos nesaugios jam aplinkos, ratą ar ne, tolesnės praktikos formavimui ir įstatymo nuostatų įgyvendinimui turėtų būti skiriamas atitinkamas dėmesys, įskaitant ir galimą poreikį iš esmės spręsti klausimą dėl VTAS dalyvavimo vaiko paėmimo procese bet kuriuo paros metu, poilsio ir švenčių dienomis, tobulinant įstatymu įgaliotų subjektų kompetenciją ir pan.

Poįstatyminiuose teisės aktuose, kuriuose policijos pareigūnams suteikiama teisė paimti iš šeimos vaikus, nenustatytas pranešimų VTAS apie be jų dalyvavimo paimtus vaikus turinys. Duomenys, nurodyti pažymos 1.4. punkte rodo, kad pranešimuose pateikiamų duomenų apimtis skiriasi, tačiau pagrindinė sprendimų priėmimui reikšminga informacija pateikiama. Tačiau sutiktina su VTAS pozicija, jog esant patvirtintai pranešimų formai, pranešimų turinys būna išsamesnis.

2.7. Šiame pažymos punkte nevertinant susiklosčiusios didžiojoje daugumoje savivaldybių vaiko iš šeimos paėmimo praktikos atitikimo įstatymams aspektu, nagrinėtinas vaiko paėmimą iš šeimos vykdančių subjektų (savivaldybės administracijos darbo metu VTAS, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, poilsio bei švenčių dienomis – policijos pareigūnai) kvalifikacijos ir kompetencijos šioje srityje klausimas.

Atsižvelgiant į tai, kad vaiko paėmimas iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos reikalauja specialistų, priimančių sprendimus ir dalyvaujančių šiame procese, pasirengimo (objektyviai nustatant grėsmes vaikui ir vaiko išskyrimo su šeima būtinybę bei siekiant išvengti traumavimo (neigiamo poveikio), buvo renkama informacija apie policijos pareigūnams ir VTAS specialistams 2012 -2013 m. I pusmetį organizuotus mokymus vaiko raidos, elgesiu vaikais ypatingose situacijose ar panašiais klausimais. Pagal institucijų pateiktą informaciją (pažymos 1.7 punktas), VTAS specialistams šiomis temomis organizuota mažiau mokymų nei policijos pareigūnams (9 paveikslas) – mokymuose dalyvavo 19 VTAS ir 25 policijos įstaigų specialistai ir pareigūnai. Tačiau vertinant šiuos duomenis būtina atsižvelgti į aplinkybę, jog policijos pareigūnams organizuojuose mokymuose šiam tyrimui aktualia tema dažniausiai dalyvavo Prevencijos padalinių specialistai (nepilnamečių reikalų policijos pareigūnai), kurie nedalyvauja vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos nesaugios aplinkos procese.

Informacijos apibendrinimui ir išvadų pateikimui reikšmingas informaciją teikusią subjektų mokymų temų turinio vertinimas bei interpretavimas, todėl bet kurios galimai darytinos išvados išlieka sąlyginės. Tačiau apibendrinant pateiktą informaciją pastebėtina, jog tiek VTAS, tiek policijos įstaigos akcentuoja nepakankamą policijos pareigūnų kompetenciją sprendžiant su vaiko paėmimu iš šeimos susijusius klausimus.

2.8. Nagrinėjant VTAS darbo laiko klausimą, svarbi įstatymų bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių valstybės tarnybos/darbo santykius, analizė.

Pagal Darbo kodekso 142 straipsnį, darbo laikas – tai laikas, kurį darbuotojas privalo dirbti jam pavestą darbą, ir kiti jam prilyginti laikotarpiai. Pagal šio kodekso 143 straipsnį, į darbo laiką įeina faktiškai dirbtas laikas, budėjimas darbe ir namuose; kiti norminių teisės aktų nustatyti laikotarpiai.

Savivaldybės administracijos struktūrinio padalinio (nagrinėjamu atveju – VTAS) darbo laikas sutampa su savivaldybės administracijos darbo laiku. Todėl teigtina, jog pasibaigus savivaldybės darbo laikui kiti darbo laikui prilyginti laikotarpiai turi būti nustatyti lokaliuose teisės aktuose (savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymuose).

Neesant lokalių teisės aktų, reglamentuojančių VTAS darbo laiką pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, laikytina, jog VTAS specialistų įgaliojimai, nustatyti pareigybių aprašymuose, pasibaigia. Tokiu atveju keltinas klausimas dėl VTAS specialistų priimtų sprendimų (tais atvejais, kai nėra reglamentuotas funkcijų vykdymas pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui) teisėtumo klausimas.

Tyrimo metu surinkti duomenys rodo, kad skirtingai sprendžiami ir darbo apmokėjimo klausimai – vienos savivaldybės apmokama už viršvalandžius, darbą ne darbo metu, poilsio ir

švenčių dienomis, kitose tarnautojams už darbą ne darbo metu, poilsio ir švenčių dienomis neapmokama.

Neesant VTAS funkcijų pasibaigus savivaldybės darbo laikui reglamentavimo lokaliuose teisės aktuose keltinas ir galimos žalos sveikatai, atsiradusios atliekant tarnybines funkcijas, kompensavimo klausimas. Pagal Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalį, nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas šio įstatymo nustatytais atvejais kompensuoja dėl draudiminių įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar profesinių ligų) negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims, o jų mirties dėl draudiminių įvykių atvejais – jų šeimos nariams.

Pagal šio įstatymo 6 straipsnį, draudiminiais įvykiais pripažįstami nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu apdraustiems asmenims, nurodytiems įstatyme, įvykę nelaimingi atsitikimai darbe arba nustatytos profesinės ligos, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie įvyko esant visoms šioms sąlygoms:

1) dirbant draudėjo nustatytu darbo laiku, o jeigu darbuotojui darbo laikas draudėjo nėra nustatytas, tai draudėjo nustatytu darbo laiku, taip pat atskiru draudėjo nurodymu paskirtu dirbti laiku bei dirbant tarnybinių komandiruočių laiku;

2) dirbant darbo sutartyje suldygtą darbą (įskaitant ir darbo vietos parengimą bei sutvarkymą), taip pat atliekant kitus draudėjo pavestus su jo vykdoma veikla susijusius darbus draudėjo naudai arba atliekant viešojo administravimo funkcijas;

3) dirbant darbą, už kurį mokamas darbo užmokestis, nuo kurio mokamos arba turi būti mokamos nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos.

Draudiminiais įvykiais pripažįstami apdraustiesiems, nurodytiems įstatyme, įvykę nelaimingi atsitikimai darbe arba nustatytos profesinės ligos, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie įvyko esant visoms žemiau išvardytoms sąlygoms:

1) dirbant draudėjo nustatytu darbo laiku, o jeigu apdraustajam darbo laikas draudėjo nėra nustatytas, tai draudėjo nustatytu darbo laiku, taip pat atskiru draudėjo nurodymu paskirtu dirbti laiku;

2) dirbant draudėjo pavestus darbus (įskaitant ir darbo vietos parengimą bei sutvarkymą);

3) dirbant darbą, už kurį mokamas darbo užmokestis, nuo kurio mokamos arba turi būti mokamos nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos, arba kai nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokas moka Biudžeto sandaros įstatyme nurodyti valstybės biudžeto asignavimų valdytojai.

Nurodytų teisės normų analizė leidžia teigti, kad, viena iš esminių ir būtinų dėl nelaimingų atsitikimų darbe prarastų pajamų kompensavimo sąlygų – darbo laikas ir jo apibrėžimas.

Todėl teigtina, jog savivaldybėse, kuriose VTAS pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui vykdo vaiko paėmimą iš šeimos, savivaldybių lokaliuose teisės aktuose turi būti aptartas šių funkcijų vykdymas.

2.9. Tyrimo metu surinkti duomenys rodo, kad dėl teisinio reglamentavimo trūkumo, žmogiškųjų bei finansinių išteklių stokos, vaiko paėmimo iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui srityje tiek VTAS specialistams, tiek policijos pareigūnams kyla problemų (pažymos 1.6 punktą).

Pabrėžtina, kad Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnis įpareigoja valstybę

pirmiausia atsižvelgti į tai, kas yra geriausia vaikui, t.y. **į**mantis bet kokių vaiką liečiančių

veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, visų pirma turi būti įvertinti ir užtikrinti vaiko interesai. Iš Konvencijos 4 straipsnio „Konvencijoje pripažintų teisių užtikrinimas“ valstybei kyla pozityvi pareiga imtis visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti. Ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms įgyvendinti valstybė dalyvė turi panaudoti kiek įmanoma daugiau savo turimų išteklių, o prireikus pasitelkia ir tarptautinį bendradarbiavimą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, būtina įvertinti identifikuotas problemas, atsižvelgti į policijos bei VTAS pateiktus siūlymus ir tobulinti teisinį reglamentavimą, skirti pakankamus finansinius išteklius, siekiant atsakingoms institucijoms priskirtų funkcijų vykdymo, tinkamo darbo organizavimo, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo.

2.10. Paminėtinos ir su šiame tyrime nagrinėjamu klausimu susijusios teisėkūros iniciatyvos: Seimo narės Rimantės Šalaševičiūtės pateiktas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 24, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 47(1) ir 56(1) straipsniais įstatymo projektas XIIP-321 bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei svarstyti pateiktas Vaiko teisių apsaugos pagrindų apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. 13-3188-01(8).

Įstatymo projektu XIIP-321, įvertinus susiformavusią praktiką vaiko paėmimo iš šeimos srityje, siūloma suteikti teisę paaimti vaikus iš šeimos ar kitos jų buvimo vietos (realios grėsmės vaiko sveikatai ar gyvybei atveju arba kai tėvai, kiti artimieji ar teisėti vaiko atstovai be priežiūros palieka vaiką ir dėl to jo sveikatai ir saugumui kyla realus pavojus) valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai arba policijai.

Įstatymo projekte Nr. 13-3188-01(8) esminiai pakeitimai dėl subjektų, kuriems suteikta teisė paaimti vaikus iš šeimos, nenumatyti, t. y. ši teisė suteikiama tik vaiko teisių apsaugos skyriui (kaip ir galiojančiame įstatyme).

Įstatymo leidėjui pritarus vienam iš pateiktų įstatymo projektų, išlieka aktualūs teisinio reglamentavimo tobulinimo poįstatyminiam lygmenyje (įskaitant ir lokalius savivaldybių teisės aktus dėl darbo organizavimo), vienodos praktikos formavimosi užtikrinimo, aprūpinimo finansiniais ir žmogiškaisiais ištekliais, kvalifikacijos kėlimo klausimai.

2.11. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1463 redakcija) 1 punktu, ministerija formuoja valstybės politiką, taip pat organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą socialinės apsaugos ir darbo ministrui pavestose valdymo srityse.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 nutarimu Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“, socialinės apsaugos ir darbo ministrui pavesta vaiko teisių apsaugos, kaip šeimos ir jaunimo politikos dalis, sritis (1.6.4 punktas).

Aukščiau minėtų Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų 8.4.5 – 8.4.7 punktuose nustatyti ministerijos veiklos tikslai šeimos ir jaunimo politikos srityje – analizuoti vaiko teisių apsaugos būklę, rengti ir teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei teisės aktų projektus dėl vaiko teisių apsaugos; koordinuoti vaiko globos (rūpybos), įvaikinimo, vaiko apsaugos nuo smurto ir tarptautinės vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimą; teisės aktų nustatyta tvarka organizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje.

Remiantis tuo, kas išdėstyta aukščiau, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai (ir jos pavaldžioms įstaigoms) priskirtinas priemonių, užtikrinančių vienodą praktiką šalyje įvairiose vaiko teisių apsaugos srityse, įgyvendinimas, įskaitant ir iniciatyvas dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, bei atsižvelgdama į tyrimo duomenis, vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 2 straipsniu, 11 straipsnio 1 ir 2 punktais, 16 straipsnio 1 dalimi, 23 straipsnio 1 - 2 dalimis, 24 straipsnio 7 punktu, vaiko teisių apsaugos kontrolierė **n u s p r e n d ž i a**:

1. Siūlyti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

1.1. Įvertinti galiojančių poįstatyminių aktų (Bendrųjų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų ir Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų atitiktį galiojančio Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 56 straipsnio 3 dalies nuostatomis ir spręsti jų tobulinimo poreikį arba inicijuoti atitinkamus Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimus, papildant subjektų, kuriems suteikta teisė vertinti vaiko situaciją ir priimti sprendimus dėl skubaus jo paėmimo iš šeimos ar kitos nesaugios jam aplinkos, sąrašą.

1.2. Atkreipti dėmesį į šiuo tyrimo metu identifiкуotas skirtingos praktikos savivaldybėse problemas, susijusias su vaiko paėmimu iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos pasibaigus savivaldybių administracijų darbo laikui, ir siūlyti ieškoti sprendimų bei priemonių vienodos praktikos šioje srityje formavimuisi. Nesant ateityje Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatų, suteikiančių teisę kitiems subjektams spręsti klausimą dėl vaiko paėmimo iš šeimos, pakeitimų iš esmės spręsti klausimą dėl vaiko teisių apsaugos skyrių darbo organizavimo, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui.

1.3. Siūlyti skirti pakankamus finansinius išteklius vaikų saugumo užtikrinimo, darbo organizavimo problemų vaiko paėmimo iš šeimos procese (vaikams skirtos automobilių kėdutės, transporto priemonės, darbuotojų saugumas ir kt.) sprendimui.

1.4. Atkreipti dėmesį į savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių specialistų kvalifikacijos kėlimo poreikį apie vaiko raidą ir elgesį su juo ypatingose situacijose.

2. Prašyti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informuoti apie aukščiau nurodytų sprendimų nagrinėjimo rezultatus iki 2015-05-01.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė

Eivilė Žemaitytė, tel. (8 5) 210 7175, el. paštas eivile.zemaityte@lrs.lt
Inga Juozapavičienė, tel. (8 5) 249 9269, el. paštas inga.juozapaviciene@lrs.lt